

JA21

Verkiezingsprogramma 2023-2027

NEDERLAND WEER OP DE RIT

Inhoud

Inleiding	1
1. Democratie en Bestuur	3
2. Asiel en Migratie	7
3. Energie en Klimaat	13
4. Economie, Werk en Ondernemen	18
5. Wonen en Bereikbaarheid	24
6. Natuur en Landbouw	30
7. Veiligheid en Justitie	35
8. Volksgezondheid, Zorg en Sport	42
9. Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen	50
10. Europese Unie	54
11. Defensie en Buitenlands Beleid	57

Inleiding

In dit verkiezingsprogramma leest u de plannen van JA21 voor Nederland. JA21 is overtuigd van de kracht van de Nederlandse samenleving en JA21 gelooft dat Nederland alles in zich heeft voor een glansrijke toekomst. Die glansrijke toekomst is alleen niet vanzelfsprekend. Nederland is immers meer dan een decennium geregeerd zonder duidelijke visie; met een te reactieve politiek zonder helder toekomstperspectief voor de Nederlandse maatschappij.

JA21 wil dit anders: wij presenteren vanuit onze conservatief-liberale overtuiging een integrale visie op de Nederlandse samenleving en de rol van de overheid daarin. Dit betekent dat wij enerzijds geloven in de kracht van de individuele vrijheid: u kiest zelf hoe u uw leven wilt inrichten, niet de overheid. JA21 staat voor een Nederland waarin mensen gestimuleerd worden om hun hoofd boven het maaiveld uit te steken. Of dat nu is door gebruik te maken van hun vrijheid van meningsuiting of door hard te werken. Wij geloven in een Nederland waarin mensen zich vrij voelen om te zeggen wat ze denken, waarin mensen aangemoedigd worden om verantwoordelijkheid te nemen voor hun eigen leven en waar mensen beloond worden voor hun werk. We geloven in zeggenschap over eigen leven en omgeving.

Anderzijds ziet JA21 ook dat de mens meer is dan een individu. Elk individu maakt deel uit van een gezin, familie, stad en regio. Deze gemeenschappen zijn meer dan de som der delen: ze zijn waardevol en geven betekenis en structuur aan de levens van mensen. Onze kleine gemeenschappen, met elk hun eigen subculturen en tradities, verdienen het dan ook om beschermd te worden en te blijven voortbestaan. Dat vraagt om decentrale besluitvorming, om luisteren naar de bevolking en om terughoudendheid van de overheid om te bepalen wat goed is voor mensen. Daarnaast vraagt deze bredere kijk op de mens ook om het nemen van verantwoordelijkheid voor elkaar. In de eerste plaats binnen de gemeenschappen zelf, maar als dit niet lukt door hulp vanuit de overheid. JA21 staat ook voor empathie, en de bereidheid om mensen weer op de been te helpen als ze te maken krijgen met zware tegenslagen.

Deze visie op de samenleving, waarin de overheid er voor de burger is in plaats van andersom, leidt tot een samenhangend plan met aandacht voor

alle relevante beleidsterreinen om Nederland de komende jaren vrijer, welvaarder en meer verenigd te maken.

Wij zetten deze visie in de volgende hoofdstukken uiteen op basis van een indeling in de 11 grote dossiers: **Democratie en Bestuur** over een overheid die mensen daadwerkelijk zeggenschap en inspraak geeft zodat individuen en gemeenschappen hun leven naar eigen voorkeur kunnen inrichten. **Asiel en Migratie** over restrictief en humaan beleid dat een einde maakt aan ongecontroleerde massa-immigratie. **Klimaat en Energie** over schone, betrouwbare en betaalbare energie voor de toekomst, met oog voor onze welvaart en ons landschap. **Economie en Ondernemen** over het belang van lastenverlichting voor de middeninkomens en de vrijheid om te ondernemen. **Wonen en Bereikbaarheid** over betaalbare woningen en een goede infrastructuur in het hele land. **Natuur en Landbouw** over een florerende natuur met ruimte om te boeren. **Veiligheid en Justitie** over een krachtig veiligheidsapparaat met een strenge maar rechtvaardige strafrechtketen. **Volksgezondheid, Zorg en Sport** over het belang van een vitale bevolking en een zorgsysteem dat klaar is voor de toekomst. **Onderwijs** over het stimuleren van vrij denken en scholen die excellentie bevorderen. **EU en Euro** over het belang van de bescherming van de Nederlandse soevereiniteit en welvaart. **Defensie en Buitenlands Beleid** over een moderne krijgsmacht en een realistische buitenlandpolitiek.

In al deze dossiers maakt JA21 fundamenteel onderscheidende keuzes ten opzichte van andere partijen. Onze plannen zijn haalbaar, realistisch en stellen bovenal de belangen van de Nederlandse bevolking, uw belangen, voorop.

Op 22 november is het tijd om Nederland weer op orde te krijgen. Met uw stem gaat JA21 dat voor u doen.

Rick Maas

Voorzitter programmacommissie

1. Democratie en Bestuur

“Wat Nederlanders vinden moet maatgevend worden voor het politieke beleid, ongeacht hun opleidingsniveau, inkomen of het landsdeel waar zij wonen.”

Nederland is toe aan een nieuwe bestuurscultuur met een overheid die veel dichterbij de mensen staat. Joost Eerdmans benoemde dit al in 2002, eerst samen met Pim Fortuyn, en strijdt nu al ruim 20 jaar voor dit ideaal. In deze nieuwe bestuurscultuur gaat het JA21 in de eerste plaats om het behartigen van uw belangen: uw dagelijks leven, uw familie en andere naasten, uw perspectief op een gelukkig leven waarin u alles uit uw talenten

kunt halen. Politieke keuzes gaan uiteindelijk om uw huis en straat, om uw dorp of stadswijk. Wat wij voorstellen staat in het teken van wat voor alle Nederlanders bereikbaar moet zijn: mooie jeugdijaren, een goed diploma, eigen partnerkeuze, een koopwoning, een fijn gezin voor wie dat wil, en een welvarende en tegen die tijd verdienende oude dag. Dat was de norm in Nederland en dat moet weer de norm worden.

Hiervoor is echter een andere overheid nodig dan wij de afgelopen jaren hebben gezien.

JA21 wil:

- ✓ Een betrokken overheid die de Nederlandse normen en waarden uitdraagt.
- ✓ Geen visieloos management, maar een overheid die zegt wat zij doet en doet wat zij zegt.
- ✓ Meer macht voor de wetgevende macht, de volksvertegenwoordiging.
- ✓ Meer zeggenschap van burgers over hun leefomgeving, dus decentralisatie waar mogelijk.
- ✓ Referenda over onder meer het migratiebeleid, de bevolkingsgroei en de klimaataanpak.
- ✓ Betere democratische controle door middel van gekozen burgemeesters en Commissarissen van de Koning.
- ✓ Betere bescherming van de klassieke vrijheden als vrijheid van meningsuiting.
- ✓ Een Nationaal Programma Democratisering en Regio om directere inspraak van alle Nederlanders te bevorderen.

Nederland is onder de verschillende kabinetten-Rutte te bureaucratisch bestuurd: grote problemen zijn niet structureel aangepakt maar slechts vooruitgeschoven. De stikstofcrisis, wooncrisis, migratiecrisis, energiecrisis en koopkrachtcrisis lossen we op door niet meer uit te stellen, maar aan te pakken. Niet vanuit bureaucratie, maar vanuit de kennis, ervaring en vanuit de wens van u, de Nederlandse burger.

Dat vraagt ook een vernieuwing van de overheid. Waar men in het verleden dacht dat economische groei altijd zonder meer mogelijk zou zijn, zien we nu dat vergrijzing en ongestuurde groei van aantallen inwoners zorgen voor milieudruk en welvaartsvermindering. Immigratie maakt Nederland per saldo armer en is dan ook geen oplossing maar een probleem. Er is dus een visie nodig op de rol van de overheid om te zorgen dat het mooie Nederland blijft bestaan, dat de welvaart per inwoner groeit, dat er voldoende politie is, dat we kunnen blijven autorijden, dat er zorg is voor wie het nodig heeft, dat ook wie een beneden-modaal inkomen heeft een woning kan kopen, en dat we onze verzorgingsstaat niet uithollen.

JA21 onderscheidt zich van andere partijen door op al die terreinen ideeën en constructieve voorstellen te presenteren. JA21 is geen zijlijnpartij met gemakzuchtige denkbeelden. Wij doen mee om Nederland naar een welvarender toekomst te leiden.

Versterken van betrokkenheid

De Nederlandse bevolking is tot nu toe te weinig betrokken bij het oplossen van deze problemen. JA21 richt zich daarom op betere en directere democratische inspraak bij het nemen van grote beleidsbeslissingen.

JA21 gaat uit van geëmancipeerde en zelfbewuste burgers, niet van een burger onderworpen aan een grote overheid. Wij zijn wars van betutteling en wij geloven dat mensen zelf het best kunnen bepalen wat goed voor hen en voor hun gemeenschap is. Maar dan is het wel belangrijk dat burgers betrokken en gehoord worden bij de politieke besluitvorming. Kortom; dat wat Nederlanders vinden relevant wordt voor het politieke beleid ongeacht hun opleidingsniveau, inkomen of het landsdeel waar zij wonen.

Daarom is het belangrijk om de invloed van burgers op het bestuur te vergroten. JA21 wil dit op verschillende manieren voor elkaar krijgen.

1. Decentrale besluitvorming

In de eerste plaats wil JA21 dat besluiten op een zo decentraal mogelijk niveau genomen worden: beslissingen die door een gemeente genomen kunnen worden, mogen niet door de provincie of door het rijk worden genomen. Dit heet subsidiariteit en dat principe gaan we in ere herstellen. Hierdoor kunnen mensen meer grip krijgen op overheidsbeleid, bijvoorbeeld binnen hun gemeenten. JA21 heeft immers het vertrouwen dat burgers zelf het beste weten wat wel en niet goed is voor hun leefomgeving.

2. Versterken van de volksvertegenwoordiging

Om de invloed van burgers op het politieke beleid te vergroten moet de volksvertegenwoordiging, de wetgevende macht dus, worden versterkt in verhouding tot de rechterlijke macht en de uitvoerende macht. Hiervoor is het nodig dat de wetgevende macht haar onafhankelijkheid herwint. JA21 wil dit op drie manieren bereiken.

In de eerste plaats wil JA21 de vorming van minderheidskabinetten stimuleren. Een minderheidskabinet kan een coalitie zijn, maar ook een kabinet van één partij. De regering moet dan voor het laten aannemen van wetten en voorstellen steeds op zoek naar wisselende meerderheden. Dat versterkt de invloed van de bevolking op de wetgeving in belangrijke mate.

In de tweede plaats pleit JA21 voor de invoering van een gedeeltelijk districtenstelsel. Het huidige kiesstelsel met landelijke kandidatenlijsten garandeert niet dat alle regio's in Nederland goed vertegenwoordigd worden. In een gedeeltelijk districtenstelsel waar mensen zowel voor landelijke als voor regionale politiek vertegenwoordigers kunnen kiezen is dat wel zo. Regionaal gekozen volksvertegenwoordigers zijn dan voor hun herverkiezing afhankelijk van de kiezers in hun district en kunnen dus veel onafhankelijker van de regering en hun partij opereren. Dat versterkt de invloed van kiezers op de politiek.

In de derde plaats wil JA21 zorgen dat de stem van de bevolking niet alleen tijdens verkiezingen gehoord wordt, maar dat Nederlanders de kans krijgen om zich tussentijds uit te spreken over belangrijke kwesties. Hiervoor pleit JA21 voor de invoering van referenda. Grote vraagstukken over migratie, het klimaat, de euro of de natuur kunnen dan ook tussen verkiezingen door aan burgers worden voorgelegd.

3. Meer democratische bestuursposities

Daarnaast wil JA21 het aantal democratisch verkozen posities binnen het openbaar bestuur vergroten. Nederland loopt hierin niet alleen achter ten opzichte van bijna alle andere landen, maar het aantal onverkozen

bestuursposities is ook niet goed voor de democratische invloed van burgers. Daarom wil JA21 gekozen burgemeesters en gekozen Commissarissen van de Koning.

Meer aandacht voor onze grondrechten en identiteit

Naast het versterken van de democratische inspraak van Nederlanders, gaat JA21 ook zorgen voor een betere bescherming van onze grondrechten. Dit doen wij vanuit de gedachte dat de kracht van onze samenleving de democratische erkenning van verschillende visies, levenswijzen, religies en seksuele voorkeuren is. Om de vrije democratische samenleving te garanderen, dienen klassieke grondrechten en vrijheden als vrijheid van meningsuiting, het kiesrecht, vrijheid van vereniging en godsdienstvrijheid het fundament ervan te vormen. Voor JA21 is dit het strijden waard, waarbij politieke correctheid van minder groot belang is dan openheid, eerlijkheid en duidelijkheid.

Een goed functionerende democratische rechtsstaat met zelfbewuste burgers die vergaande klassieke vrijheidsrechten hebben waar zij tegenover de overheid een beroep op kunnen doen, is een belangrijk deel van de Nederlandse identiteit.

De klassieke waarden van een pluralistische democratie zijn echter geen gegeven, ze moeten voortdurend nagestreefd en opnieuw bevestigd worden. Een van de belangrijkste waarden is de voornoemde vrijheid van meningsuiting; deze is fundamenteel voor een liberale rechtsstaat. Deze vrijheid komt helaas in toenemende mate onder druk te staan, bijvoorbeeld door islamisering, en door het beklemmend politiek-correct klimaat dat de woke-cultuur wil afdwingen. Wanneer de vrijheid van meningsuiting in het gedrang raakt, kiezen wij voor een overheid die de vrijheid van meningsuiting met

hand en tand verdedigt. Dus bijvoorbeeld ook als een uitspraak als kwetsend wordt ervaren.

Regio's en achterstandswijken weer aan laten haken met een Nationaal Programma

JA21 heeft niet alleen oog voor instituties, wetten en regels. Meer dan alle andere partijen ziet JA21 dat er een groeiende kloof bestaat tussen de Randstad en de regio, tussen rijke stadsdelen en arme wijken. Deze groeiende kloof wordt al meer dan 30 jaar door overheden genegeerd, met desastreuze gevolgen voor mensen en hun leefomgeving: in landelijke gebieden verdwijnen steeds meer voorzieningen en trekt de beroepsbevolking weg, terwijl tegelijkertijd ook de boerenbedrijven moeten sluiten. In stedelijke gebieden weten nog steeds lang niet alle wijken te profiteren van de kansen die Nederland te bieden heeft.

JA21 heeft als missie het weer aanhaken van afgehaakt Nederland. Nederland kent al een Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid om de leefbaarheid in steden te verbeteren. Dit is goed, maar het is bijzonder belangrijk om daarnaast ook de regio's van Nederland weer gelijk te stellen aan de Randstad. Hiervoor lanceert JA21 het Nationaal Programma Democratisering en Regio. Binnen deze aanpak zullen Rijk, gemeenten, corporaties, schoolbesturen, etcetera meerjarig in de verschillende Nederlandse regio's moeten samenwerken, door met collectieve inspraak en inspanning heldere doelen te stellen over het herstellen van de betrokkenheid van de regio's bij hun toekomst en het verbeteren van de leefbaarheid en het perspectief van inwoners. Daarnaast wil JA21 een minister voor de Regio.

JA21 wil:

- ✓ Voor nieuwe landelijke wetgeving moet expliciet getoetst worden wat het effect ervan op de regio is. Een asioldwangwet die de lokale democratie buitenspel zet en dorpen ontwricht, of stikstofwetgeving die boerenbedrijven dwingt te stoppen, dient bijvoorbeeld tegengehouden te worden.
- ✓ Het midden- en kleinbedrijf moet gestimuleerd worden om de economische groei in de regio te bevorderen.
- ✓ De regio moet beter bereikbaar worden, onder andere met de Lelylijn en de Nedersaksenlijn.
- ✓ Een minister voor de Regio.
- ✓ Ten slotte willen wij dat de basisvoorzieningen die dorpen en steden vitaal houden, worden gegarandeerd. Het is voor de leefbaarheid immers van cruciaal belang dat mensen in hun eigen omgeving naar school kunnen en de dokter kunnen bezoeken, maar ook dat zij naar een bibliotheek kunnen of een voorstelling kunnen bezoeken.

2. Asiel en Migratie

“Nederland heeft cultureel en economisch de grenzen voor asiel en migratie bereikt. JA21 maakt migratie weer beheersbaar.”

Als op één dossier een fundamentele koerswijziging nodig is, dan is het op migratie. Het falende migratiebeleid drukt zwaar op alle facetten van de samenleving en is hiermee het grootste probleem waarmee Nederland momenteel te kampen heeft.

JA21 wil:

- ✓ Goede en humane opvang in de eigen regio.
- ✓ Het Deense beleid als voorbeeld.
- ✓ Baas over eigen migratiebeleid.
- ✓ Beheersbare arbeidsmigratie met het Nederlandse belang als leidraad.

De oorzaak van het falen van het Nederlandse migratiebeleid, is dat er in de praktijk amper sprake is van beleid. Vrijwel ongecontroleerd kunnen alle vormen van migratie, van asiel- tot arbeidsmigratie en van gezins- tot studiemigratie, jaar in jaar uit in omvang toenemen. Het afgelopen decennium zijn in totaal bijna drie miljoen migranten toegelaten. Een netto toename van bijna één miljoen migranten. De Nederlandse bevolking groeit uitsluitend nog door immigratie, die ons netto veel meer kost dan oplevert. Zowel cultureel als economisch. JA21 heeft laten berekenen dat de kosten voor asiel en migratie Nederland bij ongewijzigd beleid jaarlijks 24 miljard euro bedragen.

Personen die door een reeks van veilige landen zijn gereisd om in Nederland asiel aan te vragen zijn feitelijk geen vluchtelingen meer. En tegen de woningnood valt niet op te bouwen wanneer het aantal nieuwe migranten structureel groter is dan het aantal nieuwe woningen. Ook laten we steeds meer arbeidsmigranten uit Oost-Europa toe terwijl we 400.000 mensen in de bijstand hebben. Ons migratiebeleid is, kortom, onlogisch en onhoudbaar. Maar het kan écht anders. Dat is een kwestie van politieke keuzes. En JA21 kiest voor een streng, humaan en realistisch migratiebeleid waarbij de belangen van Nederland en haar inwoners weer leidend zijn. Geen asielopvang in Nederland meer.

Asiel

JA21 wil met name asielmigratie beperken, gezien de impact die deze vorm van immigratie heeft op ons land. Nederland belooft 85% van de asielaanvragen met een verblijfsvergunning en is daarmee veruit het royaalste land van de hele EU. Als gevolg van die aanzuigende werking neemt de instroom van asielzoekers steeds

verder toe. En dat leidt weer tot het chronische tekort aan opvangplekken en overlast rond overvolle AZC's. Daarbij komt dat asielmigranten in veel mindere mate dan andere migranten terugkeren. Hierdoor is hun uiteindelijke aandeel in het migratiesaldo ook nog eens aanzienlijk groter dan de instroomcijfers doen vermoeden: vijf jaar na aankomst in Nederland is het netto-aandeel van asielzoekers als onderdeel van de totale immigratie reeds verdubbeld.

Asielmigratie legt vanaf het allereerste moment een grote druk op de samenleving in cultureel opzicht; asielzoekers integreren vaak niet of slechts zeer moeizaam. Bestaande waarden, culturen en tradities in Nederland komen daardoor onder druk te staan, met als gevolg dat veel Nederlanders hun buurten en wijken onherkenbaar zien veranderen.

Ook economisch is de massale opvang van asielmigranten onhoudbaar. Door het hoge inwilligingspercentage wordt vrijwel iedere asielzoeker een statushouder. Al die mensen moeten worden gehuisvest, wat de woningnood verder laat oplopen en funest is voor de sociale cohesie, aangezien het voor Nederlandse starters onmogelijk wordt in hun eigen wijk, dorp of stad te blijven wonen. Ter illustratie: in Amsterdam gingen in 2021 slechts 23 van de 7.000 vrijkomende sociale huurwoningen naar 'reguliere' woningzoekenden, terwijl de overige 99,6% naar woningzoekenden met een voorrangregeling gingen, waaronder een forse groep statushouders. Ook de kosten van asielmigratie zijn, nog naast de druk die hierdoor ontstaat op onder andere het onderwijs, de zorg en de verzorgingsstaat, op geen enkele manier meer te dragen. Uit het onderzoek dat JA21 heeft laten verrichten naar de kosten van asielmigratie blijkt dat een asielzoeker de schatkist gemiddeld 800.000 euro kost. Een land waarin

één miljoen inwoners door de armoedegrens dreigen te zakken kan dit simpelweg niet opbrengen - en moet dat ook helemaal niet willen.

Ten slotte is asielopvang in Nederland ook niet humaan. Zo'n 85% van de wereldwijde vluchtelingen neemt genoegen met opvang in de eigen regio. Ook voor hen is het onrechtvaardig dat de kleine minderheid die uit economische motieven doorreist, beloond wordt met een verblijfsvergunning en sociale voorzieningen in Nederland. Niet zelden een reis over zee waarbij jaarlijks vele duizenden migranten de dood vinden als gevolg van de aanzuigende werking van het Europese en Nederlandse asielbeleid en de geldzucht van meedogenloze en nietsontziende mensenhandelaren. En niet te vergeten: omdat iedere euro die in asielopvang in Nederland wordt gestoken vele malen effectiever ingezet kan worden voor opvang in de regio.

Kortom: Nederland heeft een fundamentele herziening van het asielbeleid nodig. Een beleid waarmee een einde komt aan asielopvang in Nederland. Asielopvang in Nederland is onnodig en zeer onwenselijk op culturele, economische én humanitaire gronden.

JA21 wil:

- ✓ Geen asielopvang in Nederland meer.
- ✓ Opvang in Nederland beperken tot vluchtelingen uit onze eigen regio en de mogelijkheid tot uitnodigen van geselecteerde UNHCR-erkende vluchtelingen met meerwaarde voor Nederland, op basis van een strak richtgetal. In beide gevallen op tijdelijke basis.
- ✓ Vluchtelingen opvangen in de eigen regio, goede monitoring van vluchtelingenstromen en bijdragen aan opvanglocaties nabij conflictgebieden.
- ✓ De buitengrenzen van de EU hermetisch afsluiten en illegaal binnenreizen nooit belonen met een

verblijfsvergunning.

- ✓ Het Deense asielmodel invoeren: wie alsnog in Nederland asiel aanvraagt overbrengen naar een partnerland buiten de EU voor het doorlopen van de procedure en eventuele opvang.
- ✓ *Opt-outs* uit Europese regelgeving bedingen naar Deens voorbeeld

Tot dit gerealiseerd is zijn op korte termijn stappen nodig én mogelijk om de asielstroom fors in te dammen.

JA21 wil:

- ✓ Een tijdelijke asielstop invoeren.
- ✓ De dwangwet definitief van tafel: geen asioldwang richting gemeenten.
- ✓ Grensbewaking intensiveren conform de aangenomen motie-Eerdmans, invoering van permanente grenscontroles aan de binnengrenzen conform artikel 25 van de Schengengrenscodes zolang de asielcrisis voortduurt.
- ✓ Zeer strikte handhaving van de Dublinverordening; asielaanvraag moet men afwachten in het land van aankomst.
- ✓ Deals in EU-verband met niet-Europese landen rond Europa steunen onder heldere voorwaarden: geen blanco cheque en geen chantagemogelijkheden, maar belonen voor het effectief en aantoonbaar inperken van de asielstroom richting Europa.
- ✓ Verzet tegen het nieuwe Europese migratiepact dat neerkomt op een dwangwet op EU-niveau, geen verplichte herverdeling van asielzoekers
- ✓ Het VN Vluchtelingenverdrag van 1951 opzeggen conform artikel 44, of aanpassen middels het opzeggen van het Protocol van New York uit 1967.
- ✓ Het inwilligingspercentage van asielverzoeken fors omlaag

- ✓ Landen niet generiek onveilig verklaren, maar net als Denemarken de veiligheidssituatie per regio beoordelen zodat asielzoekers kunnen terugkeren naar veilige regio's in hun herkomstland.
- ✓ Een zo ruim mogelijke invulling van het criterium dat iemand binding heeft met de regio waar hij naar wordt uitgezet, teneinde asielzoekers te kunnen terugsturen naar veilige derde landen, bij voorkeur in de eigen regio.
- ✓ Het eenstatusstelsel afschaffen en de rechten van subsidiair beschermden (waaronder gezinshereniging) inperken.
- ✓ Verblijfsvergunningen asiel voor onbepaalde tijd afschaffen, criteria voor verkrijgen van de status EU-langdurig ingezetene maximaal aanscherpen.
- ✓ Een einde aan het vooruitsturen van asielkinderen door het thuisfront: grensdetentie ook voor alleenstaande minderjarige vreemdelingen (AMV's) inzetten, maximaal aanscherpen criteria voor gezinshereniging AMV's.
- ✓ Afschaffen voorrangsregeling en wettelijke taakstellingen voor gemeenten met betrekking tot de huisvesting van statushouders.
- ✓ Het vreemdelingenrecht uit het bestuursrecht: aparte procedureregels voor asiel en migratie, een einde aan procedurestapelen, rechtsmiddel hoger beroep en rechtsbijstand schrappen, dwangsommen bij overschrijden beslistermijnen afschaffen.
- ✓ Een einde aan de overlast door veiligelanders (spoor 2-asielzoekers): standaard in vreemdelingenbewaring of een gebiedsverbod voor alle locaties buiten het AZC-terrein.
- ✓ Criminele asielzoekers en statushouders met een verblijfsvergunning voor bepaalde tijd uitzetten.
- ✓ Proceskosten van zaken tegen criminele asielzoekers betalen uit het budget voor ontwikkelingssamenwerking.
- ✓ Stoppen van ontwikkelingshulp, weigeren visa en intrekken landingsrechten als sancties tegen herkomstlanden die weigeren onderdanen terug te nemen.
- ✓ Dat afwijzing ook echt terugkeer betekent: illegaliteit strafbaar stellen evenals het faciliteren hiervan, stoppen met LVV ('bed bad brood') en andere vormen van illegalenopvang.
- ✓ Lik-op-stukbeleid tegen statushouders die op vakantie gaan naar hun 'ontvluchte' land van herkomst.
- ✓ Directe aanscherpingen van het overige asielbeleid waarin Nederland momenteel minder streng is dan op grond van geldende EU-richtlijnen is toegestaan.

Ook op andere vormen van migratie wil JA21 een restrictiever beleid. Daartoe zijn scherpe keuzes nodig. Met ook hier weer als rode draad: het Nederlandse belang.

Arbeidsmigratie

Ons land is de grip op arbeidsmigratie volkomen kwijt. Het aantal arbeidsmigranten in Nederland nadert het miljoen. De gevolgen zijn dagelijks zichtbaar in talloze wijken in ons land: overbewoning, woonoverlast, uitbuiting, dakloosheid, Nederlandse werknemers die uit de markt worden gedrukt door oneerlijke concurrentie en een Nederlandse beroepsbevolking die fysieke arbeid verleert. Het is de hoogste tijd om arbeidsmigratie te reguleren en terug te brengen tot behapbare proporties, waarbij uiteraard ruimte blijft voor gereguleerde arbeids- en kennismigratie waar onze samenleving behoefte aan heeft.

JA21 wil:

- ✓ Stoppen met ongereguleerde arbeidsmigratie: herinvoering tewerkstellingsvergunningen voor werknemers uit de EU en de EER in overeenstemming met de vraag en aanbod per sector.
- ✓ Aanscherping en strenge handhaving van inschrijvingsplicht bij gemeenten.
- ✓ Woonmistanden en uitbuiting hard aanpakken: streng controleren en handhaven op overbewoning, aanpakken malafide verhuurders en uitzendbureaus, invoering verhuurdersvergunningen, huisvesting zoveel mogelijk op terrein van de werkgever in plaats van in woonwijken.
- ✓ Verdringing van Nederlandse werknemers tegengaan.
- ✓ Toegang tot sociale voorzieningen maximaal beperken.
- ✓ Een einde maken aan de vreemde contradictie in terminis 'werkloze arbeidsmigrant': bij baanverlies vervalt de verblijfsgrond en is terugkeer het antwoord.
- ✓ Illegale arbeid bestrijden: hogere boetes en strengere handhaving op het tewerkstellen van illegalen, met terugwerkende kracht innen van belastingen en premies van illegale arbeiders en werkgevers.
- ✓ Geen laaggeschoolde arbeidsmigratie van buiten de EU.
- ✓ Arbeidsmigratie niet als 'ruilmiddel' inzetten voor het terugnemen van onderdanen door landen buiten de EU.
- ✓ Voorkomen dat arbeids- en asielmigratie vermengd raken: uitgeprocedeerden niet laten blijven indien deze een baan hebben zoals in Duitsland gebeurt, niet loslaten van geldende voorwaarden voor werken door asielzoekers.

- ✓ Minder afhankelijkheid van arbeidsmigratie door betere benutting Nederlands arbeidspotentieel: honderdduizenden arbeidsmigranten met 400.000 Nederlanders in de bijstand is niet uit te leggen.
- ✓ Onze eigen jongeren weer opleiden voor krapteberoepen: bouw, logistiek, transport, techniek en zorg.
- ✓ Hoogopgeleide kennismigranten met economische en maatschappelijke meerwaarde voor Nederland welkom heten.

Gezinsmigratie

Naast arbeidsmigratie vormt gezinsmigratie het grootste onderdeel van de totale immigratie naar Nederland. Van immigranten van buiten de EU vormen gezinsmigranten gemiddeld zelfs de grootste groep. De huidige wet- en regelgeving omtrent gezinsmigratie, in de praktijk vaak huwelijksmigratie, maakt het nog altijd te moeilijk om onderscheid te maken tussen migranten die Nederland wel en niet iets te bieden hebben.

JA21 wil:

- ✓ Het aantal huwelijkspartners dat een persoon kan laten overkomen beperken tot maximaal één.
- ✓ De inkomenseis ophogen naar een modaal inkomen.
- ✓ Mogelijkheden tot vrijstelling van de inkomenseis beperken.
- ✓ Verhoging van de leeftijdsgrens naar 25 jaar voor beide partners.
- ✓ Bewijs van de exclusiviteit van de relatie in beide landen en het ontbreken van een bloedband.

Integratie, inburgering en Nederlandse identiteit

De Nederlandse cultuur moet altijd de leidende cultuur in onze samenleving zijn en blijven. De multiculturele samenleving, voor zover hij ooit bestaan heeft, is mislukt. Van die gedachte moeten we afscheid nemen. Waar culturen botsen, in de praktijk vaak onze vrije Westerse cultuur en de islamitische cultuur, dan prevaleert de onze en buigen we niet. Wie van buiten komt, dient in onze samenleving te integreren en zich aan te passen. Wanneer discriminatie dit proces belemmert dient daartegen opgetreden te worden. Maar met één mythe moet krachtig worden afgerekend: Nederland is geen racistisch land. JA21 accepteert niet dat onze samenleving ontwricht wordt door dit verzinsel en wij accepteren ook niet dat groepen binnen de samenleving hierdoor tegen elkaar worden opgezet.

JA21 wil:

- ✓ De eisen voor naturalisatie aanscherpen: pas na minstens tien jaar rechtmatig verblijf en bij beheersing van het Nederlands op C1-niveau.
- ✓ De eisen voor het inburgeringsexamen aanscherpen met nadrukkelijk oog voor het integratiepotentieel: enkel kennis van Nederland en de Nederlandse taal is onvoldoende; ons paspoort is meer dan een simpel reisdocument.
- ✓ Meer juridische ruimte creëren om naturalisatie af te wijzen bij een gegronde vermoeden van een ideologie die haaks staat op onze manier van leven of het streven naar een parallelle samenleving, vergelijkbaar met afwijzingen op grond van 1F (oorlogsmisdaden en misdaden tegen de vrede of menselijkheid).

- ✓ De taaleisen in de bijstand strikt handhaven en omvormen van een inspanningsverplichting naar een resultaatverplichting. Geen Nederlands? Geen bijstandsuitkering.
- ✓ Bevorderen van remigratie bij mislukte integratie.
- ✓ Een verbod op versterkte gebedsoproepen.

3. Energie en Klimaat

“Een schoon milieu en een onafhankelijke energievoorziening, met betrouwbaarheid en betaalbaarheid voorop”

JA21 staat voor betaalbare en betrouwbare energie, een schoon milieu en innovatieve oplossingen. Dat alles met als doel: een energieonafhankelijk Nederland.

En dat kan. Met de juiste politieke keuzes geven we Nederland schoon door aan de volgende generaties, dragen we zorg voor onze leveringszekerheid, zijn we voor deze primaire levensbehoefte niet langer afhankelijk van een instabiel mondiaal speelveld en geven we Nederlandse huishoudens en ondernemers weer financiële lucht.

JA21 wil:

- ✓ Voluit kiezen voor kernenergie: kernenergie als dé elektriciteitsbron van de toekomst bestempelen.
- ✓ Snel planologische voorwaarden scheppen en de aanbesteding starten voor nieuwe kerncentrales in Borssele en op de Eemshaven en de Maasvlakte.
- ✓ Langdurig commitment afgeven zodat we kerncentrales zonder subsidie commercieel rendabel kunnen bouwen.
- ✓ Grootschalig inzetten op Small Modular Reactors die er in 2030 al kunnen staan: klein, efficiënt en door luchtgekoelde systemen niet gebonden aan locaties aan het water.
- ✓ Investeren in het onderzoek naar thorium en recycling van kernafval.
- ✓ Deelnemen aan onderzoek naar veelbelovende innovatieve nucleaire projecten zoals ‘Project Pele’ van het Amerikaanse Ministerie van Defensie: transporteerbare minicentrales die in 2025 operationeel kunnen zijn.
- ✓ De mogelijkheden onderzoeken van het ombouwen van reeds gesloten kolencentrales tot kerncentrales, waarmee de kosten met een derde gedrukt kunnen worden, zoals blijkt uit onderzoek van het Amerikaanse Ministerie van Energie.
- ✓ Onze schone kolencentrales openhouden.
- ✓ De versterkingsoperatie in Groningen maximaal intensiveren en versnellen. Putten niet dichten, stikstofinjecties voor bodemstabilisatie realiseren en op een verantwoord en bescheiden niveau doorgaan met de gaswinning in Groningen.
- ✓ De schadeafhandeling snel, royaal en minder bureaucratisch vormgeven en Groningen meer dan voorheen laten meedelen in de opbrengsten ten behoeve van grotere en nieuwe economische en sociale perspectieven voor de Groningers.
- ✓ Andere gasvoorraden op eigen grondgebied benutten, onder meer met een snelle intensivering van gaswinning op de Noordzee.

JA21 is dé kernenergiepartij bij uitstek en pleit onomwonden voor een grootscheepse uitrol van kernenergie in Nederland. Sinds ons aantreden in de Tweede Kamer hebben wij een groot aantal plannen en moties ingediend om deze vorm van energie sneller en intensiever uit te rollen. En met reden. Want kernenergie is efficiënt, veilig, met de kleinste ecologische voetafdruk ook nog eens erg schoon én we sparen ons mooie Nederlandse landschap ermee.

JA21 wil toe naar een toekomst waarin elektriciteit vrijwel uitsluitend nog met kernenergie wordt opgewekt. Frankrijk, waar elektriciteit al decennia voor zo'n driekwart met kernenergie wordt opgewekt, laat zien dat dit mogelijk is. En al helemaal met behulp van de recente snelle ontwikkelingen en innovatie op dit terrein.

Ook heeft negentig procent van de Nederlandse woningen nog een aardgasaansluiting en gaat daar wat JA21 betreft niet gedwongen van af. Dat is zolang er nog geen betaalbaar alternatief is immers veel te duur en laat de energierekeningen nog sneller stijgen. Daarbij is aardgas een relatief schone brandstof. Aardgas kan dan ook nog lange tijd in onze behoefte voorzien.

Nederland moet dus werk blijven maken van aardgaswinning op eigen bodem. Dat maakt ons minder afhankelijk van instabiele landen, vormt een belangrijke inkomstenbron en is van belang voor de leveringszekerheid van Nederlandse huishoudens en bedrijven.

Doen wat werkt

Nederland heeft de beste ingenieurs ter wereld. Ons watermanagement, onze polders, dijken en Deltawerken: de hele wereld kijkt naar Nederland en wil van ons

leren. Als er één land is dat in staat is om succesvol en adaptief om te gaan met klimaatverandering, dan is het Nederland.

Maar in plaats van Nederland klimaatbestendig te maken, kiest de regering tot nu toe voor onhaalbare en onbetaalbare klimaatdoelen. In plaats van te kiezen voor aanpassing aan het klimaat, kiest Nederland voor pogingen om het klimaat aan te passen. Wie betoogt dat dit beleid ineffectief is verkondigt geen mening, maar heeft aantoonbaar het gelijk aan zijn zijde.

Op basis van cijfers van de Rijksoverheid berekende het KNMI eerder al dat de Nederlandse inspanningen in het kader van het klimaatakkoord leiden tot naar schatting 0,00007 graden minder opwarming. Het aanvullende klimaatpakket leidt tot 2030 tot een 'aanvullende' beperking van de wereldwijde temperatuurstijging van slechts 0,000036 graden. Een onmeetbaar klein effect dat binnen een dag tenietgedaan wordt door landen als China en India, die als gevolg van het Parijse Klimaatakkoord nog jarenlang naar een piek in hun uitstoot mogen groeien.

En zo onmeetbaar klein als de opbrengst is, zo astronomisch zijn de kosten. Ook al geeft het kabinet nog altijd geen helder en compleet overzicht van de totale uitgaven aan klimaatbeleid, hetgeen op forse kritiek van de Algemene Rekenkamer kon rekenen, duidelijk is dat iedere ratio en financiële degelijkheid overboord gaat zodra het om het klimaat draait. Denk aan de reguliere uitgaven aan klimaatbeleid, bijvoorbeeld het klimaatfonds van 35 miljard, aan de 28 miljard voor het aanvullende klimaatpakket en aan de 26.000 euro per Nederlander die de Europese Green Deal kost.

JA21 staat voor gezond verstand. Laten we doen wat werkt. Met de juiste inzet van onze kennis, kunde en innovatie zijn we niet alleen zelf verzekerd van een zorgeloze toekomst, maar kunnen we van klimaatadaptatie hét Nederlandse exportproduct maken. Goed voor Nederland, goed voor de wereld.

JA21 wil:

- ✓ Inzetten op klimaatadaptatie: aanpassen aan het klimaat door investeringen in dijken, watermanagement, klimaatbestendig bouwen en onderzoek naar 'adaptatie-innovatie'
- ✓ Inzetten op en het bevorderen ondersteunen van schone innovatie op het gebied van vervoer en industrie, ruim baan geven aan nieuwe schone energiebronnen. Wie zegt dat hij zich om het klimaat bekommert en CO2 wil reduceren maar tegelijkertijd tegen kernenergie is, heeft anno 2023 allang geen geloofwaardig verhaal meer
- ✓ Niet dogmatisch vasthouden aan akkoorden en wetten, zoals de Europese en landelijke klimaatakkoorden en klimaatwetten, die ons dwingen beleid uit te rollen tegen astronomische financiële en maatschappelijke kosten zonder meetbaar effect
- ✓ Afzien van klimaatfonds van 35 miljard euro en het aanvullende klimaatpakket

Energietransitie

De weg die JA21 wil inslaan is duidelijk: van instabiele, ontoereikende en horizonvervuilende wind- en zonnepanelen naar kernenergie. Schone, stabiele, betaalbare en toekomstbestendige elektriciteitsproductie op eigen bodem. Geen dwang en drang, maar vertrouwen op en investeren in innovatie. Wanneer alternatieven voor fossiele energie écht aantrekkelijker zijn, dan is er geen

reden om te denken dat de samenleving en de markt deze terzijde zullen schuiven.

Het kabinet kiest echter voor een ondoordachte energietransitie met grote nadelige gevolgen voor ons landschap, onze schaarse ruimte, onze welvaart, onze energierekening en ons elektriciteitsnet. Door onszelf afhankelijk te maken van onbetrouwbare en instabiele energiebronnen zoals wind en zon, te treuzelen met kernenergie, schone kolencentrales te sluiten en de gaswinning op eigen bodem fors terug te schroeven, is onze afhankelijkheid van het buitenland toegenomen en onze leveringszekerheid afgenomen. De elektrificatie die als gevolg van de energietransitie in sneltreinvaart wordt uitgerold, gaat de capaciteit van het net op veel plaatsen nu al te boven. Nieuwe woonwijken en winkels moeten in grote delen van het land lange tijd wachten op een aansluiting. Netcongestie is een groot probleem, dat door het verbod op verbrandingsmotoren en de aanstaande warmtepompplicht alleen maar verder zal toenemen.

JA21 wil:

- ✓ Geen Regionale Energiestrategie 2.0 huidige stijl: tijd voor een fundamenteel andere keuze voor elektriciteitsopwekking
- ✓ Directe stop op nieuwe windparken op land en zee, zonnepanelen op daken in plaats van zonnepanelen op grond
- ✓ Zolang er toch nog windturbines op land worden geplaatst: strenge afstandsnorm, zoals in Denemarken, om schadelijke gezondheidseffecten voor omwonenden te voorkomen
- ✓ Met prioriteit inzetten op uitbreiding en versterking van het elektriciteitsnet, werk maken van opslagmogelijkheden

- ✓ Stoppen met houtige biomassa: geen oerbossen verbranden om op papier 'groene' energie op te wekken die in de praktijk meer CO2 uitstoot dan kolen en gas

Betaalbaarheid als sleutelwoord

Het ideologisch gedreven Europese en Nederlandse energiebeleid heeft een grote negatieve impact op de portemonnee van gewone Nederlanders. Dat iets basals als het aanzetten van de verwarming of een warme douche anno 2023 voor veel gezinnen een serieuze kosten-batenafweging is geworden, was tot enkele jaren geleden onvoorstelbaar. Toch is het de realiteit. Zonder financiële compensatiemaatregelen, die in de praktijk niet voor lange tijd vol te houden zijn, zou het aantal energiearme huishoudens zelfs het miljoen overstijgen, zo becijferde TNO.

Ten onrechte wordt het beeld gecreëerd dat de torenhoge energierekening uitsluitend het gevolg is van externe factoren. Een beeld waarmee de aandacht wordt afgeleid van de politieke keuzes die energie onbetaalbaar hebben gemaakt: de ondoordachte energietransitie en de hoge belastingen op energie. Het aandeel belastingen als onderdeel van de totale energierekening is in Nederland het hoogste van Europa. Een steeds hogere energiebelasting op gas om huishoudens van het gas te forceren, de Opslag Duurzame Energie die sinds dit jaar met de energiebelasting is samengevoegd en 21% btw over de totale rekening.

Ook de gedwongen elektrificatie van het wegvervoer dreigt een financiële strop te worden voor burgers en ondernemers. Terwijl elektrische auto's voor modale inkomens onbetaalbaar zijn en het net een grootscheepse

elektrificatie simpelweg niet aankan, wordt het rijden van benzine- en dieselauto's steeds duurder gemaakt en kondigde Brussel, met steun van Nederland, een verbod op de productie van brandstofmotoren af. Ook het uitbannen van fossiel goederenvervoer ten faveure van elektrische vrachtwagens dreigt tot forse prijsstijgingen voor consumenten te leiden.

Wel is JA21 een voorstander van zuinig en efficiënt met energie omgaan. Dat is goed voor de portemonnee en CO2-reductie is een bijkomend voordeel van die besparingen. Isolatie, inzetten op innovatie bij energieverbruikende processen in industrie en bedrijfsleven, nieuwe woningen zo energiezuinig mogelijk bouwen: het past allemaal in de visie van JA21 voor stabiel, voordelig en verstandig energiebeleid.

JA21 wil:

- ✓ De btw op energie verlagen.
- ✓ De energiebelasting verlagen met als absolute prioriteit de energiebelasting op gas, het voormalige ODE-onderdeel binnen de energiebelasting schrappen.
- ✓ Een isolatie-offensief: vol inzetten op het isoleren van woningen; dé effectieve weg naar een lagere energierekening.
- ✓ Geen warmtepompplicht per 2026.
- ✓ Stoppen met de 'operatie aardgasvrij' à gemiddeld 40.000 euro per woning voor rekening van de eigenaar, huizen en bedrijven niet gedwongen van het gas.
- ✓ Een onderzoek naar welke woningtypen überhaupt aardgasvrij te krijgen zijn om nutteloze en groot-schalige investeringen te voorkomen.
- ✓ Zich verzetten tegen het Europese verbod op verbrandingsmotoren.

- ✓ Forse prijsstijgingen voor burgers en ondernemers voorkomen door af te stappen van de onhaalbare uitrol van emissievrij goederenvervoer.
- ✓ Intrekken van de Wet Collectieve Warmtevoorziening en de Wet Gemeentelijke Instrumenten Warmtetransitie.
- ✓ Herzien van de Wet Voortgang Energietransitie, aardgasverbod nieuwbouw terugdraaien.
- ✓ Geen belastingen als pressiemiddel om Nederlanders een andere, 'duurzamere' levensstijl op te dringen.

4. Economie, Werk en Ondernemen

“JA21 laat werken meer lonen, moedigt ondernemen aan en stimuleert de arbeidsmarkt.”

Ondernemende, hardwerkende mensen zorgen voor een welvarend Nederland. JA21 is de partij van deze ondernemende en werkende mensen. Wij zijn er voor u: de hardwerkende Nederlanders die hun leven in eigen hand nemen, hun schouders eronder zetten en doen wat ze moeten doen. U zorgt voor onze welvaart. Het is ook uw geld dat het mogelijk maakt dat de overheid kan investeren in publieke voorzieningen en uw geld zorgt er ook voor dat wie door ziekte, leeftijd of tijdelijke werkloosheid niet kan werken, kan rekenen op een volwaardig vangnet. Voor u, de ondernemer of werknemer, maakt JA21 zich sterk, zodat u erop kunt rekenen dat uw bijdrage aan Nederland wordt gezien, gewaardeerd en fatsoenlijk beloond.

JA21 wil:

- ✓ Een overheid die ondernemers en werknemers niet frustreert, maar faciliteert.
- ✓ De inkomstenbelasting sterk vereenvoudigen.
- ✓ Minder regeltjes, regelingen, belastingen en verplichtingen voor een gezond en concurrerend ondernemersklimaat.

Het sociaaleconomische beleid van JA21 gaat uit van de volgende principes:

Niet alles is de taak van de overheid. Wij stellen ons daarom telkens de vraag of de overheid wel moet ingrijpen in de markt. Met andere woorden; vraagt het probleem om een collectieve aanpak, of blijft de verantwoordelijkheid bij de burger?

Een ideale overheid is sociaal, maar niet betuttelend. De overheid intervenueert niet in de inkomens van haar burgers door een circus aan toeslagen, maar zorgt er door lage(re) belastingen voor dat mensen kunnen leven van hun inkomen en zélf kunnen bepalen waar zij hun geld aan uitgeven.

Eenvoud is de basis van het systeem, we moeten af van complexe en gedetailleerde regelgeving. Eenvoud vraagt ook om transparantie: Het moet voor elke burger helder en duidelijk zijn hoe ons belastingsysteem in elkaar zit, wat een burger betaalt en waar de overheid dat geld aan uitgeeft.

Werken moet lonen

In Nederland is door de jaren heen een pervers fiscaal systeem opgebouwd, waarbij meer, harder of beter werken in wezen wordt bestraft. Werken wordt zo hoog belast dat mensen netto relatief steeds minder geld overhouden. Anderen, die minder werken, worden door de overheid juist gesubsidieerd met een waaier aan toeslagen, waardoor men uiteindelijk onderaan de streep net zoveel geld ontvangt als iemand die de hele week hard heeft gewerkt. Meer werken levert dus niks op als een steeds groter deel van het inkomen naar de fiscus gaat. JA21 wil af van de inkomensafhankelijkheid van

toeslagen; deze functioneren als een soort verborgen belastingen.

Wij zijn ervan overtuigd dat wij ons sociaal-economisch en fiscaal model grondig moeten wijzigen om werk echt lonend te maken. Logischerwijs is daarvoor een aanzienlijk lagere belastingdruk nodig. JA21 is de partij voor burgers die er zin in hebben om hun schouders eronder te zetten en net dat stapje extra willen zetten om zichzelf en ons land vooruit te helpen. JA21 beschouwt werk als meer dan alleen een manier om geld te verdienen. Werk geeft ook zin aan het leven, creëert waarde voor elkaar, de maatschappij en draagt bij aan een Nederland waar wij trots op kunnen zijn.

Om mensen die kunnen werken te stimuleren hun talenten in te zetten belonen wij werk beter en zorgen wij ervoor dat ze door te werken aan het einde van de maand meer geld in hun portemonnee overhouden. Dat doen wij met een drietal ingrepen:

1. Wijziging inkomstenbelasting:

De inkomstenbelasting wordt sterk vereenvoudigd.

Het belastbare inkomen per persoon bestaat uit zijn of haar bruto inkomen minus een standaardaf trek van ruim 20.000 euro. Dit betekent de facto dat mensen geen belasting zullen betalen over de eerste 20.000 euro die ze verdienen: een aanzienlijke lastenverlichting voor mensen met de laagste inkomens. Over het belastbare inkomen komen een of twee schijventarieven die dicht bij elkaar liggen.

Ons plan zal leiden tot een aanzienlijke verlaging van de marginale druk, die door alle inkomensafhankelijke

toeslagen vaak tegen de 90% aanloopt. De marginale druk is het deel van de stijging van het bruto inkomen dat niet resulteert in een toename van het besteedbare inkomen. Door ons plan gaat iedereen die meer gaat verdienen er dus op vooruit ten opzichte van het huidige stelsel, en wordt meer werken ook aantrekkelijker.

De volgende (vaak) inkomensafhankelijke regelingen worden afgeschaft: Algemene heffingskorting.

- Huurtoeslag.
- Kinderopvangtoeslag.
- Bestaande kinderbijslag.
- Kindgebonden budget.
- Inkomensafhankelijke combinatiekorting.
- Zorgtoeslag.
- Toeslagenwet.
- Arbeidskorting.

Daarvoor in de plaats komen de volgende twee inkomensafhankelijke regelingen:

Een huurtoelage alleen op basis van de hoogte van de huur (en dus niet op inkomen). Anders dan nu zullen ook mensen met een huur boven de liberalisatiegrens deze kunnen ontvangen.

Een huishoudtoelage op basis van de samenstelling van het huishouden.

2. Vermogen waar al belasting over is betaald zoveel mogelijk ontzien

JA21 wil dat de meeste Nederlanders zich niet langer hoeven te bekommeren om de erf- en schenkbelasting en dat de regels hieromtrent sterk vereenvoudigd worden. Wij stellen daarom voor dat de eerste €1.000.000

ontzien wordt van erfbelasting. Daarboven zal een percentage gelden van 10%, die niet afhangt van de relatie tussen de erflater en erfgenaam. Schenkingen worden afgetrokken van deze vrijstelling, dus iemand die al €400.000 geschonken heeft, mag nog €600.000 belastingvrij nalaten. Wij doen dit omdat de kosten van belastingen op investeringen en kapitaal voornamelijk worden gedragen door werkenden. Belastingen op kapitaal ontmoedigen investeren. Met minder investeringen gaat de hoeveelheid kapitaal omlaag en minder kapitaal leidt tot lagere lonen. JA21 wil juist hogere lonen bewerkstelligen.

3. Een belastingvrije spaar- en beleggingsregeling

JA21 overweegt nog een extra prikkel om te werken: een zogenaamde WIN (Werken-INvesten) rekening. Mensen kunnen al het door werk verdiende geld (na belastingen) op zo'n rekening storten; vervolgens is dit geld vrijgesteld van vermogensbelasting.

Arbeidsmarkt en beroepsbevolking

De arbeidsmarkt zal als gevolg van de vergrijzing structureel krap zijn. Bovendien betekenen de grote transities op het gebied van technologie, digitaal en verduurzaming dat toekomstige banen andere vaardigheden en kennis eisen van werkenden. Er valt daarom veel winst te behalen op het terrein van bij- en herscholing. JA21 is ervan overtuigd dat het mbo beter gepositioneerd zou moeten worden. Praktijkgerichte opleidingen - werken met je handen - is de meest toekomstgerichte opleiding. Deze opleidingen verdienen onze volle aandacht en daarom is een aanbod van technische opleidingen in de eigen regio ook van groot belang. JA21 zorgt voor

een betere match tussen mbo-opleidingen en onze arbeidsmarkt. Gezien het grote arbeidstekort vinden wij het belangrijk om mensen kansrijk op te leiden en daarbij is een aansturing van het aanbod noodzakelijk.

De Nederlandse arbeidsmarkt is dynamisch, pluriform en kent hierdoor verschillende arbeidscontracten en werkvormen. Dit maakt onze arbeidsmarkt, waarvan 1,6 miljoen zelfstandigen deel uitmaken, wendbaar en slagvaardig. Veel werkenden kiezen derhalve bewust voor een bepaald type contract. Verschillende onderzoeken wijzen uit dat het grootste deel van zzp'ers bijzonder tevreden is over hun werkomstandigheden, gevoel van autonomie en werk-privé balans. Daarom zijn duidelijke ondernemerscriteria om te bepalen of er sprake is van een werknemer of zelfstandig ondernemer erg belangrijk. Zzp'ers bieden uiteenlopende diensten en producten aan, hebben soms veel of weinig opdrachtgevers en ook de lengte van de opdrachten zijn zeer verschillend. Generieke maatregelen zullen om die reden lastig uitvoerbaar en handhaafbaar zijn. JA21 wil ruimte bieden aan sectoraal maatwerk en op sectoraal niveau criteria te formuleren om te bepalen of er sprake is van een zzp'er of werknemer. In de zorgsector zijn deze gesprekken inmiddels vergevorderd en het is nu aan de politiek om eenzelfde soort gesprek op gang kan brengen in andere sectoren. Wij willen ruimte geven aan mensen om zelf keuzes te maken en op hun eigen manier hun werkende leven in te vullen.

JA21 wil:

- ✓ Een effectiever instrument dat moet leiden tot een betere matching tussen mbo-opleidingen en onze arbeidsmarkt.
- ✓ Loondoorbetaling bij ziekte voor kleine bedrijven terugbrengen naar één jaar.
- ✓ De bedrijfsopvolgingsregeling (BOR) niet versoberen.

- ✓ Arbeidsomstandigheden voor laag- en ongeschoold werk ook zo inrichten dat het werk door ongeschoolde Nederlanders kan worden gedaan.
- ✓ Bijstand die niet alleen bestaat uit inkomensvoorziening maar ook uit werk.
- ✓ Gratis kinderopvang.
- ✓ Meer werken aantrekkelijker maken voor niet-werkende partners, senioren en parttimers.
- ✓ Duidelijke ondernemerscriteria om te bepalen of er sprake is van een werknemer of zelfstandig ondernemer.
- ✓ Dat toekomstige wet- en regelgeving binnen het zzp-dossier uitvoerbaar en handhaafbaar is.

Iedereen is nodig op de arbeidsmarkt, daarom stimuleren wij uitkeringsgerechtigden, niet-werkende partners en senioren om weer toe te treden tot de werkende bevolking. Mensen met een bijstandsuitkering kunnen om te beginnen een tegenprestatie leveren, wat weer een opstapje is naar de arbeidsmarkt. Wij hebben veel mensen nodig op de arbeidsmarkt en daarom doen we, zoals eerder genoemd, een klemmend beroep op de uitkeringsgerechtigden. Het sociale vangnet gaat niet alleen gepaard met rechten, maar ook plichten. Iets doen voor het geld. Wat is de sociale gedachte achter een enkeltje bijstand? JA21 wil perspectief bieden op de arbeidsmarkt, maar we beginnen bij het begin: straten schoonhouden, eenvoudig groenonderhoud, werk in de keuken of schoonmaak.

JA21 wil de regels versimpelen en de verdeling van verantwoordelijkheden tussen werkgever en werknemer herstellen. Loondoorbetaling bij ziekte voor kleine bedrijven willen wij terugbrengen naar één jaar. Na 2028 willen wij de mogelijkheden tot een stelselwijziging verkennen. Bij bijvoorbeeld onze oosterburen is een

loondoorbetaling van zes weken de standaardnorm. Om een loon-prijsspiraal te voorkomen zijn enerzijds via de cao's de sociale partners aan zet. Het is belangrijk dat de overheid deze niet verder aanwakkert door bijvoorbeeld het minimumloon nog verder aan te jagen. Zo is al vaak gewezen op de opwaartse effecten van een verhoging van het minimumloon, ook op de lonen die daarboven liggen. Het maakt bovendien de stap naar werk nog moeilijker dan het al is. Het is wat JA21 betreft daarom op dit moment tijd voor een pas op de plaats.

MBK en Ondernemen

De 285.000 familiebedrijven in Nederland zijn goed voor 31% van alle banen in ons land. Familiebedrijven zijn geworteld in Nederland en leveren voor lange termijn een grote economische bijdrage aan ons land. Om deze bedrijven en de daarmee gepaarde investeringskracht voor ons land te behouden, is het van wezenlijk belang om de bedrijfsopvolgingsregeling (BOR) niet te versoberen.

Investerings zijn essentieel voor de economie van morgen. Er zijn de komende jaren tientallen miljarden aan investeringen van bedrijven nodig vanwege de grote veranderingen waar we middenin zitten, denk hierbij aan duurzaamheid, digitalisering, mobiliteit en innovatiekracht. Als je investeert, neem je als ondernemer, als bedrijf, een financieel risico. Een absolute voorwaarde daarvoor is volgens JA21 stabiliteit en voorspelbaarheid op het gebied van overheidsbeleid.

JA21 wil:

- ✓ De regeldruk actief voor het mkb terugdringen
- ✓ Extra geld voor cruciale regelingen zoals de WBSO, EIA, Vamil en MIA.

- ✓ Altijd een gelijk speelveld voor onze bedrijven ten opzichte van buitenlandse concurrentie.
- ✓ Geen maatregelen invoeren met terugwerkende kracht.
- ✓ Altijd een mkb- en vestigingsklimaattoets bij de implementatie van nieuw beleid.
- ✓ Stevige maatregelen om de koopkracht te repareren en een verlaging van het lage en hoge btw-tarief.

JA21 wil de vrijheid geven aan ondernemers zoals je dat mag verwachten van een overheid. De Nederlandse retail biedt niet alleen werk aan bijna 900.000 mensen, het zorgt ook voor belangrijke sociale contactmomenten. Een sterk mkb voorziet niet alleen in de behoefte van vitale dorpskernen, het levert ook een sterke bijdrage aan de kwaliteit van leven binnen deze dorpskernen. JA21 wil dat de provincies meer regie krijgen om leegstand tegen te gaan. Mkb'ers moeten de ruimte hebben om hun bedrijfsdoelen na te streven. Zij zijn degenen die risico's nemen en het is niet de rol van de overheid om hun bedrijfsvoering voor te schrijven. Wet- en regelgeving wordt vormgegeven vanuit een wederzijds wantrouwen waarbij het beperken van risico's centraal staat.

Wij willen de verstikkende regeldruk verlagen door afrekenbare doelen te stellen per ministerie. Daarvoor hebben wij de afgelopen periode moties ingediend, wat heeft geresulteerd in nieuwe programma's om regeldruk tegen te gaan. JA21 blijft zich voortdurend inzetten op dit slepende dossier. Ondernemers dienen dus juist nu gevrijwaard te worden van verdere lastenverzwaringen, daarnaast wil JA21 extra geld voor een aantal cruciale regelingen. Goedkope financiering voor duurzaamheidsinvesteringen, zoals de mkb Duurzaamheidslening van Qredits, verdient een opschaling. Het goedkoper

maken van financiering is wat ons betreft vele malen kosteneffectiever dan het verstrekken van subsidies.

Private research & development (R&D) is cruciaal voor het toekomstige verdienvermogen van ons land. Nederland is daarentegen nog ver verwijderd van de Europese R&D-doelstelling. Om die doelstelling te halen is een fors hogere uitgave van het bedrijfsleven nodig. Dat kan volgens JA21 alleen wanneer de regering dit fiscaal gaat ondersteunen.

Kortom, JA21 staat voor een stabiel en dienstbaar economisch beleid.

5. Wonen en Bereikbaarheid

“De woningmarkt van het slot, bouwen voor onze nieuwe generaties en leefbare en vitale dorpen en steden”

De situatie op de Nederlandse woningmarkt is zeer zorgwekkend. Het woningtekort loopt op richting de 400.000 woningen en hoe normaal een eigen huis tot voor kort was, zo onbereikbaar dreigt dat nu voor een hele generatie te worden. Alleenstaande starters zijn nagenoeg kansloos op de woningmarkt en zijn gedwongen om tot hun dertigste thuis te blijven wonen, of ongewild het dorp of de stad te verlaten waar hun wortels liggen. De woningnood is hiermee veel meer dan slechts een praktisch probleem: het is tevens een sociaal drama en een aanslag op onze sociale cohesie. Maar zoals dat voor meer crises geldt waarmee Nederland te kampen

heeft, is ook het woningtekort geen natuurfenomeen. Het is het gevolg van politieke keuzes. Keuzes voor doorgeschoten regelgeving, verstikkende duurzaamheidsmaatregelen en structureel hoge immigratiecijfers die de druk op de woningmarkt verder opvoeren. JA21 maakt andere keuzes.

De woningmarkt zit muurvast en de woningnood is hoog.

JA21 wil:

- ✓ Doelstellingen voor gemeenten op het gebied van woningbouw.
- ✓ Regie vanuit Den Haag inzetten om belemmeringen weg te nemen en woningbouw aan te jagen. Er komt voor de komende 10 jaar een regeringscommissaris Woningbouwproductie met bevoegdheden om knelpunten op te lossen en een gezonde markt te stimuleren.
- ✓ Bevorderen eigen woningbezit voor middeninkomens en (alleenstaande) starters op de woningmarkt. Kortere procedures en gestandaardiseerde eisen binnen het bouwproces.
- ✓ Rem op asiel-, arbeids-, studie- en gezins-migratie en -remigratie, zowel van binnen als van buiten de EU, zodat er ademruimte op de woningmarkt ontstaat.
- ✓ Nederland van het stikstofslot af.
- ✓ Eigendom en bezit respecteren omdat de woning geen melkkoe is, woningbezitters niet eindeloos opzadelen met hogere lasten.
- ✓ Regels en rendementseisen voor corporaties die de bouw van betaalbare woningen belemmeren, zo veel mogelijk schrappen.

Het stimuleren en aanjagen van woningbouw moet een absolute topprioriteit worden.

JA21 wil de bouw bevorderen door:

- ✓ Aanwijzen nieuwe Vinex locaties voor grootschaligere en snellere bouw. Indien binnen bestaande grenzen onvoldoende woningen gebouwd kunnen worden, moet de haalbaarheid en betaalbaarheid van een nieuwe stad onderzocht worden.
- ✓ Kortere procedures en gestandaardiseerde eisen binnen het bouwproces.
- ✓ Stoppen met bouw van recreatiewoningen ten bate van reguliere woningmarkt
- ✓ Bouwen voor de markt, koophuizen waar dit kan, huur waar dit nodig is.
- ✓ Oplossingen vanuit de markt omarmen; samenwerken met institutionele beleggers (zoals pensioenfondsen), in plaats van deze weg te jagen, om de bouw van huurwoningen op peil te houden

Op de huurmarkt zijn vraag en aanbod totaal uit balans. Er zijn domweg niet genoeg huurwoningen die aan de groeiende vraag voldoen. Hoge migratiecijfers zorgen ervoor dat Nederlandse jongeren niet aan de beurt komen voor sociale huurwoningen. De verstikkende beperkende maatregelen tegen particuliere verhuurders zorgen er ondertussen voor dat deze beleggers zich terugtrekken en hun huizen verkopen zodat er nog minder huizen beschikbaar zijn.

Daarnaast is er geen doorstroming op de huurmarkt omdat scheefwoners hun huurwoningen niet verlaten: er is gebrek aan goede huur- en koopwoningen in het middensegment. Bewoners van sociale huurwoningen zijn meer afhankelijk van het openbaar vervoer.

JA21 wil een gezondere huurmarkt door:

- ✓ Grootschalige bouw van huurwoningen in het middensegment in grote steden ten koste van extra bouw van sociale huurwoningen.
- ✓ Sociale woningbouw alleen op locaties met goed openbaar vervoer.
- ✓ Schrappen van verstikkende regels voor verhuurders in de vrije sector. We hebben alle partijen en aanbod nodig om de markt weer gezond te krijgen. Door concurrentie van aanbod in middenhuur dalen de huren in de vrije sector automatisch mee.
- ✓ Stoppen met ontmoedigen particuliere sociale- en middenhuur door terugdraaien verhoging box 3-tarieven

Starters en jongeren in het bijzonder worden hard geraakt door de wooncrisis. Huurwoningen op de vrije markt zijn te duur en sociale huurwoningen zijn vanwege jarenlange wachttijden onbereikbaar. Het aanbod van relatief betaalbare middenhuur is te klein. Jongeren en (alleenstaande) starters krijgen niet genoeg of zelfs geen hypotheek door de hogere rente en studieschuld. De combinatie van deze factoren zorgt voor schrijnende situaties en de positie van jongeren op de woningmarkt moet daarom ook versterkt worden.

JA21 kiest voor kansen van onze jongeren op de woningmarkt:

- ✓ Afbouw hypotheekrenteaftrek stoppen zolang de hypotheekrente op het huidige niveau blijft.
- ✓ Studieschuld mag niet betekenen dat starters helemaal geen hypotheek kunnen krijgen zoals beloofd bij invoering leenstelsel.
- ✓ Verbeteren van positie van alleenstaanden op de woningmarkt.

- ✓ Meer flexibiliteit t.a.v. inzet bestaande woningmarkt; geen verbod op opsplitsen woningen.
- ✓ Doorstroming stimuleren, zodat de juiste woningen beschikbaar komen voor de juiste groepen woningzoekers.

JA21 wil de positie van jongeren op de huurmarkt verder verbeteren door:

- ✓ Regels voor tijdelijke flexwoningen te versoepelen en de bouw van tijdelijke flexwoningen te stimuleren.
- ✓ Woningbouwcorporaties te stimuleren voor starters in essentiële beroepsgroepen (zoals leraren, agenten en verpleegsters) te bouwen.
- ✓ De enorme groei van het aantal internationale studenten een halt toe te roepen zodat er weer kamers beschikbaar komen voor Nederlandse studenten.

Betaalbare woningen

In een goed functionerende woningmarkt zijn vraag en aanbod in balans. JA21 wil zorgen dat de vraag en aanbod weer meer met elkaar in evenwicht komen door bestaande belemmeringen zo snel mogelijk weg te nemen en woningbouw aan te jagen, in plaats van deze af te remmen. Op sommige vlakken schiet de regulering van de woningmarkt door; regelgeving die de bouw van betaalbare woningen belemmert moet worden vervangen. Wij willen doorstroming stimuleren zodat mensen in hun wooncarrière weer een passend thuis kunnen vinden. Ook is JA21 van mening dat een migratiestop een belangrijke kans biedt voor een adempauze op onze woningmarkt. JA21 vindt verder dat waar de markt geen mogelijkheden ziet, woningcorporaties ook middenhuur- en koopwoningen mogen aanbieden.

Bovendien hebben corporaties tezamen meer vermogen en kasstromen dan ze echt gebruiken. Corporaties moeten elkaar dan ook beter helpen dan ze nu doen om tekorten aan te vullen, dat hoeft niet via middelen uit Den Haag. De verhuurderheffing is afgeschaft onder de voorwaarde dat corporaties beter gaan presteren. Nu zij deze afspraak niet waarmaken, en omdat de woningmarkt vraagt om middelen om te investeren, wordt deze overtolligheids- en solidariteitsheffing weer ingevoerd, waarmee huren worden verlaagd, en een fonds voor aanpak van wijken en nieuwbouw van betaalbare huuren koopwoningen wordt opgericht. Gemeenten die concrete woningbouwdoelen durven te stellen, krijgen steun van een regeringscommissaris om deze te halen. Gemeenten die dat niet doen, krijgen minder middelen uit het Gemeentefonds.

Mooi bouwen

De aarzeling om de groene gedeelten in de buurt van steden te bebouwen is groot. Daarbij is behoud van een groene leefomgeving rondom steden van belang, zowel voor de leefbaarheid als uit oogpunt van natuurbescherming en recreatie. Het verdichten van steden tast echter de historisch gegroeide stad en daarmee het leefklimaat aan omdat er onvoldoende ruimte om te leven overblijft. Bij de ontwikkeling van de nieuwe woningen maakt JA21 scherpe keuzes en past maatwerk toe om zowel onze ruimtelijke als landschappelijke kwaliteit te behouden. Wij breken een lans voor esthetische bouwvormen zoals het traditionalisme en expressionisme, modernisme en functionalisme zien wij als minder esthetisch en als mensonvriendelijk. Een huis moet eruitzien als een thuis.

Bereikbaarheid

Provincies staan de komende jaren voor flinke uitdagingen die het dagelijkse leven, wonen, werken, en reizen van burgers gaan frustreren. Voorzieningen als zorg, onderwijs en OV verdwijnen zienderogen uit de regio. Wat Nederland daarom nodig heeft is een minister van de regio. In vijf jaar tijd verdwenen er maar liefst vijfhonderd bushaltes. JA 21 wil structureel meer geld vrijmaken voor het openbaar vervoer in de landelijke gebieden.

JA21 wil de accijnzen op benzine, diesel en lpg terugbrengen naar het niveau van april 2022. Rekeningrijden is voor JA21 geen optie, omdat het een oneerlijke voorstelling van zaken is. Wij hebben in Nederland namelijk al een systeem van rekeningrijden, we betalen immers al per gereden kilometer via de torenhoge accijnzen en de BTW op brandstoffen.

Echte duurzaamheid is het bestaande Europese wagenpark, een paar honderd miljoen auto's, laten rijden op E-fuels. Het positieve effect op het milieu is daarbij enorm. Met vergroening van het huidige wagenpark (een auto rijdt gemiddeld 19 jaar in Nederland) valt veel winst te behalen.

Een belangrijke stap in het waarborgen van publieke voorzieningen is een goede bereikbaarheid voor onze landelijke gebieden. De Lelylijn en Nedersaksenlijn zijn van fundamenteel maatschappelijk belang. Gekoppeld aan de Nedersaksenlijn maken we een aantal nieuwe lussen in het spoor net en ontsluiten we grote gedeelten van Noord-Nederland beter, wat nieuwe dynamiek in de regio oplevert. Een stabiel knooppunt zoals Meppel-Zwolle heeft een bredere betekenis dan alleen voor de eigen regio. Om de toekomstige bereikbaarheid te waarborgen, hebben de Noordelijke provincies krachten

gecombineerd. Maar zij hebben de hulp van Den Haag nodig. De landelijke gebieden zijn gebaat bij een serieuze impuls op het gebied van bereikbaarheid zodat deze economische bloeizones effectief vervlochten worden met de rest van ons land. Het Noorden is geen eindpunt of verre uithoek, maar de verbindende schakel in een snel ontwikkelend Noord-Europa: een nieuw perspectief voor een kansrijke regio!

JA21 wil:

- ✓ Structureel meer geld vrijmaken voor OV in de landelijke gebieden.
- ✓ Verlaging van accijnzen op benzine, diesel en lpg, te beginnen naar het niveau van 1 april 2022.
- ✓ Geen spitsheffing.
- ✓ Doorzetten van de ambities voor de Lelylijn en de Nedersaksenlijn.
- ✓ De invoer van rekeningrijden tegenhouden.
- ✓ NS heeft tot 2025 om te verbeteren, zo niet dan ruim baan voor aanbestedingen op het spoor.
- ✓ Opkomen voor alle automobilisten, 95% rijdt een brandstofauto.
- ✓ Autobelastingen aanwenden waarvoor ze bedoeld zijn: infrastructuur. Nu verdwijnt 20-21 miljard per jaar in algemene pot, aan weginfra en onderhoud wordt slechts drie miljard uitgegeven.
- ✓ Ondersteunen van de klassiekers: classificatie als industrieel erfgoed.
- ✓ De maximumsnelheid moet terug naar 130 km/h daar waar het kan en veilig is, de limiet is bewezen onzinnig.
- ✓ Subsidies en andere fiscale voordelen op EV auto's beperken.
- ✓ Creëer een gelijk speelveld voor alle technologieën - kies het doel en niet een middel.
- ✓ E-fuel techniek stimuleren.

Transport en logistiek

Transport en logistiek zijn cruciaal voor onze economie. Sterke logistieke ketens zijn een voorwaarde voor onze internationale concurrentiepositie. Deze sector kan nu en in de toekomst burgers, ondernemers en instellingen duurzaam en efficiënt bevoorraden. De transportsector staat niet onwelwillend tegenover de elektrificatie van vrachtwagens en bestelbussen. JA21 vindt echter dat de overheid daar tenminste een realistisch handelingsperspectief tegenover mag zetten, waar momenteel geen sprake van is. De problemen op het gebied van netcongestie maken de operatie onmogelijk, laadfaciliteiten ontbreken, de kosten voor ondernemers zijn gigantisch en daarmee ook de financiële gevolgen voor consumenten. Ondernemers mogen niet langer worden opgezadeld met het huidige ondoordachte en onhaalbare beleid rond de elektrificatie van (onder andere) wagenparken. JA21 begint direct met het opstellen van een strategisch plan voor de uitrol van laadfaciliteiten voor de bouwlogistiek, goederenvervoer en binnenlandse vaart en het oplossen van problemen met netcongestie.

JA21 wil:

- ✓ Geen elektrificatie zolang de netcongestie niet is opgelost.
- ✓ Een realistisch plan voor de uitrol van laadfaciliteiten voor de bouwlogistiek, goederenvervoer en binnenlandse vaart.
- ✓ Eén loket voor ondernemers ter bestrijding van ondermijnende criminaliteit.
- ✓ Geen kilometerheffing.

Luchtvaart

JA21 streeft naar een toekomstbestendige luchtvaart, aangedreven door innovatie, waarbij rekening wordt gehouden met omwonenden en overlast wordt vermindert. Hoog op onze agenda staat een eerlijk concurrentiebeleid, waar dezelfde regels voor buitenlandse luchtvaartmaatschappijen gelden als voor onze Nederlandse maatschappijen. Vliegen moet weer betaalbaar worden en JA21 wil af van fiscale ontmoedigende maatregelen zoals de vliegbelasting. De verdriedubbeling van de vliegbelasting terugdraaien, te beginnen met een verlaging van €600 miljoen naar €300 miljoen per jaar. Op deze manier kan de vliegticketbelasting per ticket direct gehalveerd worden. De opbrengsten van deze extra belastingen dienen, zoals door het vorige kabinet eerder werd beloofd, terug te vloeien naar een innovatiefonds voor de luchtvaart en niet in de staatskas vloeien.

Bij besluiten over de toekomstige ontwikkeling van Schiphol weegt de maatschappelijk-economische rol van luchtvracht zwaar mee, zodat de waardevolle mainportfunctie van onze luchthaven behouden blijft. KLM als netwerkcarrier, met zo'n 28.000 werknemers en Schiphol als belangrijke Europese hub, goed voor zo'n 115.000 directe banen, zullen door het aangekondigde krimpbesluit zwaar worden getroffen. Welk effect heeft dit op de indirecte werkgelegenheid? Van elke baan die in luchtvaart gecreëerd wordt, komen er drie in andere sectoren bij. JA21 wil daarom een bijdrage leveren aan een sterke toekomst voor de luchtvaart, waarin welvaart en verduurzaming hand in hand gaan.

JA21 ziet het belang van geluidsreductie, want vooropgesteld, iedere Nederlander heeft recht op een goede nachtrust. Echter, het EEA onderzoek laat zien dat

juist luchtvaart goed scoort in het reduceren van geluidsoverlast en hoe haaks dat staat op de aandacht dat het krijgt in vergelijking met grotere geluidsvervuilers, namelijk vracht- en treinverkeer. Daarom wil JA21 blijven inzetten op innovatie; zowel op de grond en in de lucht. Krimpbesluiten horen daar niet bij.

JA21 wil uitholling van de nationale infrastructuur voorkomen. Groningen Airport Eelde (GAE) is de eerste Hydrogen Valley Airport van Europa. Hierbij wordt ingezet op de ontwikkeling van tientallen duurzame initiatieven op het gebied van luchtvaart. In combinatie met de potentie van Eemshaven op het gebied van waterstof ziet JA21 een enorm potentieel voor GAE om een leidende rol te pakken in de verwezenlijking van een meer toekomstbestendige luchtvaart. Deze ambitie geeft een impuls voor de Nederlandse industrie, onze internationale handels- en exportpositie en versterkt de Nederlandse strategische autonomie. JA21 geeft steun aan GAE als dé luchthaven waar ontwikkelingen in de waterstofluchtvaart gaan plaatsvinden.

JA21 wil:

- ✓ De hubfunctie van Schiphol behouden, zonder geforceerde krimp.
- ✓ Investerings stimuleren op het gebied van innovatie en vlootvernieuwing om negatieve milieueffecten te verminderen en leefomgeving te verbeteren.
- ✓ Strakke regie voeren om doelstellingen voor leefbaarheid en duurzaamheid te behalen, maar wel binnen internationaal (Europees) verband en niet eenzijdig.
- ✓ Niet ingrijpen in het bedrijfsmodel en routenetwerk van KLM. De overheid moet geen bemoeienis hebben met het ondernemerschap.

✓ Groningen Airport Eelde positioneren als de luchthaven waar ontwikkelingen in de waterstofluchtvaart gaat plaatsvinden.

✓ Een eerlijke discussie over geluidsoverlast en bijpassende maatregelen per vervoersmodaliteit.

6. Natuur en Landbouw

Onze agrarische sector speelt op Champions League-niveau. Dat komt mede doordat onze agrarische sector de laagste impact heeft op het milieu van alle landen in de wereld. Daar is JA21 trots op.

Onze manier van werken is toonaangevend voor de rest van de wereld. JA21 wil realiteitszin in de natuurdoelen voor Natura2000-gebieden door te stoppen met wensdenken: de habitat die er was toen de Natura2000 gebieden werden aangewezen moet leidend zijn. Teruggrijpen naar ideaalbeelden van lang vervlogen tijden is niets meer dan peperdure luchtfietserij. JA21 staat dan ook pal voor de landbouwsector.

JA21 wil:

- ✓ Nederland van het stikstofslot halen middels onze initiatiefnota.
- ✓ Ruim baan voor innovatie binnen onze agrosector.
- ✓ Houdbare en lange termijn-verdienmodellen voor ondernemers binnen onze agrosector.

De energietransitie, de woningbouw met de daarbij behorende infrastructurele uitdagingen en de zoektocht naar nog efficiënter waterbeheer trekken een zware wissel op de beschikbare ruimte binnen ons land. Het belang van een sterke agrarische sector is duidelijk. JA21 koestert de enorme expertise van de Nederlandse agrosector en wil haar leidende rol binnen de mondiale markten behouden.

Het Nederlandse landschap staat onder grote druk. Het aanzicht van ons land hangt sterk samen met het boerenbedrijf en landschapsbeheer. Akkers, bossen en weiden zijn ons even lief als de horizon. Maar als de boer verdwijnt, verdwijnt het groene Nederland. Dan bezaaien talloze hectare zonnepanelen ons land. Afgewisseld door stapplaatsen voor windturbines hoger dan de Eiffeltoren die elke horizon verpesten. In het landschap gaan boer en natuur samen. JA21 vecht ervoor om van ons Nederlandse landschap geen eco-industrieterrein te maken.

Stikstof

Op 6 december 2022 heeft JA21 een initiatiefnota gepresenteerd om de grote knelpunten in de huidige Stikstofwet op te lossen. Wij hanteren een realistische interpretatie van het begrip “staat van de natuur”. De zogenaamde KDW (Kritische Depositiewaarde) is als instrument veel te rigide om de daadwerkelijke stand van onze natuur in kaart te brengen. Niet alleen de stikstofdepositie, maar ook zaken als hydrologie, natuurbeheerpakketten, menselijke activiteiten en de immer veranderende weersomstandigheden hebben immers impact op de natuur.

De Nederlandse regering heeft zichzelf schaakmat gezet. Het gehanteerde rekenmodel kent een zeer grote foutmarge en is ongeschikt gebleken om de depositie voor een individueel bedrijf tot in detailniveau te berekenen. JA21 gaat er daarom alles aan doen om Nederland van dit stikstofslot te bevrijden.

Ook doet de eenzijdige focus op stikstof geen recht aan de vele factoren die van invloed zijn op een ecosysteem. JA21 pleit voor een nieuwe drempelwaarde. De invoering van deze drempelwaarde betekent dat landbouw, industrie, woning- en wegenbouw bevrijd worden van het stikstofslot. De nieuwe impulsen binnen deze sectoren zullen een positieve ontwikkeling hebben op de ontwikkeling van de Nederlandse belastinginkomsten. Alle meer-inkomsten kunnen worden ingezet op lastenvermindering van midden- en lage inkomens in de komende jaren of voor extra innovatie in de landbouwsector.

KRW

In 2027 moeten alle EU-lidstaten voldoen aan de doelen die de Kaderrichtlijn Water (KRW) stelt. Dit zijn Europese bepalingen over waterkwaliteit. Wat gebeurt er als Nederland niet aan de opgelegde normen voldoet? Er valt te vrezen voor een crisis zoals nu met stikstof, waarbij de rechter het land op slot zet. Het dossier KRW heeft alles in zich om uit te groeien tot een nieuw hoofdpijndossier dat de zoveelste kaakslag uitdeelt aan onze economie. Daarom wil JA21 de zaken in het juiste perspectief plaatsen. Het rapport Drinkwaterkwaliteit uit 2021 laat zien dat de drinkwaterbedrijven water van goede kwaliteit leverden. Daarbij voldeed het drinkwater bij 99,9% van de metingen aan de gestelde normen.

JA21 wil:

- ✓ Doelstellingen voor de KRW naar beneden bijstellen.
- ✓ KRW normen- en meetmethoden per (internationaal) stroomgebied gelijk trekken

De wolf

De wolf is een majestueus dier dat in bepaalde regio's van onze wereld een belangrijk onderdeel uitmaakt van de voedselketen. In Nederland is dat een ander verhaal, hier heeft de wolf enkel prooien, en veel ook. Met name in Drenthe en op de Veluwe stapelen de aanvallen zich op. Deze aanvallen veroorzaken veel leed, niet alleen zijn de kuddes erg van streek, maar veel dieren lopen uren na de aanval nog zwaargewond rond. Daarnaast zijn vergoedingen aan schapenboeren ontoereikend, aangezien schapen die niet meer kunnen lammeren niet onder de schadevergoeding vallen. Voor JA21 is het duidelijk, Nederland zal alles op alles moeten zetten om wolven een lagere beschermingsstatus toe te dichten. Afgelopen december werd onze motie hierover ternauwernood weggestemd, maar wij hebben goede hoop dat binnen het nieuwe politieke landschap onze inspanningen wel verzilverd gaan worden.

JA21 wil:

- ✓ Inzetten op een lagere beschermingsstatus voor de wolf.
- ✓ Toereikende schadevergoedingen voor getroffen schapenboeren.

Dierenwelzijn

Zowel binnen als buiten de intensieve veehouderij dient dierenwelzijn een veel prominentere plek te krijgen.

Dierenleed en -mishandeling moeten wat JA21 betreft te allen tijde zo veel mogelijk voorkomen worden en indien geconstateerd hard worden bestraft. Daarvoor zijn meer middelen nodig voor de inspectiediensten van het ministerie en de dierenbescherming.

Tegelijkertijd wil JA21 boeren helpen diervriendelijker te produceren. Biologische landbouw moet verder worden gestimuleerd alsook innovaties ter voorkoming van dierenleed.

JA21 wil:

- ✓ Permanent cameratoezicht binnen alle slachthuizen.
- ✓ Dierenartsen en inspecteurs faciliteren en steunen bij het uitvoeren van controles bij slachthuizen.

Natuurherstelwet

Onlangs bleef de natuurherstelwet overeind in Straatsburg. De wet schrijft voor dat de natuur van zeventig jaar geleden zoveel mogelijk wordt hersteld. Maar Nederland was natuurlijk in 1953 een totaal ander land dan nu. Alleen al qua inwoneraantal heeft ons land bijna een verdubbeling doorgemaakt. Woningbouw, infrastructurale projecten, de energietransitie en allerlei andere economische activiteiten dreigen nu schier onmogelijk te worden. De gevolgen voor onze voedselproductie en voedselprijzen zijn nog onduidelijk, maar vooralsnog tekent zich ook binnen dit dossier een gitzwart scenario af.

JA21 wil:

- ✓ Dat Nederland zich op Europees niveau gaat inzetten om de desastreuze effecten van de Natuurherstelwet te voorkomen.

Toekomst landbouwsector

Nederland doet er wat JA21 betreft verstandig aan om, net als de Fransen, voedselproductie weer prioritair te maken boven de ecologische doelstellingen van de Green Deal. De wereldbevolking groeit sterk. Van acht miljard mensen nu, groeien we door naar bijna tien miljard mensen in 2050. De oorlog in Oekraïne heeft aangetoond dat geopolitieke instabiliteit niet alleen verstrekende gevolgen heeft op de mondiale voedselprijzen, maar ook logischerwijs, op het aanbod daarvan. Niet alleen Nederland, maar ook Europa en de rest van de wereld, kan het zich simpelweg niet veroorloven om minder voedsel te produceren. Een sterke Nederlandse voedselsector voorkomt wereldwijd hongersnood.

JA21 wil:

- ✓ Onze landbouwsector ondersteunen bij de ontwikkeling van robuuste gewassen die beter bestand zijn tegen droogte en verzilting.
- ✓ Ruim baan voor nieuwe veredelingsstechnieken.
- ✓ Realistische verdienmodellen in de transitie naar een meer toekomstbestendige landbouwsector.
- ✓ Het ontwikkelen van blauwe diensten binnen de agrosector.
- ✓ De natuur heeft amper baat bij het piekbelasterbeleid waarin boerderijen worden opgekocht. Het recente onderzoek van de Universiteit van Amsterdam bevestigt de stellingname van JA21 dat de kritische depositie waarde (KDW) niet geschikt is om te bepalen wat er moet gebeuren met veehouders.

Onze akkerbouw kan bijdragen aan het inspelen op de veranderde weertypes en hierbij stappen zetten op het gebied van klimaatadaptatie. JA21 wil de landbouwsector ondersteunen door in te zetten op

robuuste gewassen die beter bestand zijn tegen droogte en verzilting. De tijd is daar om als Nederlandse politiek nu echt eens door te pakken met het creëren van de zogeheten “blauwe diensten” binnen de agrosector. Daarmee bedoelen wij dat boeren op hun landbouwbedrijf, naast de primaire landbouwkundige functie, actief mogelijkheden creëren om water in hun bedrijfsvoering op te nemen. Met als doel om waterkwantiteits- en kwaliteitsdoelstellingen te helpen bereiken, zoals (piek)waterberging, waterconservering en verbetering van de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit. Nieuwe verdelingsmethoden spelen ook een cruciale rol. De Nederlandse boeren zijn gebaat bij een politiek die stimulerend en ondersteunend werkt richting een meer duurzame en robuuste vorm van land- en tuinbouw. Een vernieuwde stal moet al snel een generatie meegaan en veredeling kost jaren. Ondernemers moeten erop kunnen vertrouwen dat gemaakte investeringen terugverdiend kunnen worden. Tegenover (extra) inspanningen van boeren en tuinders ten behoeve van duurzaamheid willen wij een eerlijke prijs zien staan. De gehele keten is daarbij verantwoordelijk voor de totstandkoming van deze eerlijke prijs. Een solide marktpositie met realistische verdienmodellen is van groot belang om voor nu en in de toekomst op topniveau te blijven presteren.

Visserij

Nederland en visserij zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Visserij vindt in Nederland historisch plaats door familiebedrijven met gedeelde kennis en een specifieke sociale organisatie. Deze bedrijven hebben voornamelijk plaatsgenoten aan boord en zijn verankerd binnen de visserijgemeenschappen. Nederland heeft 44 visserijgemeenschappen met een actieve vloot en nog

eens 84 gemeenschappen waarin visserij een belangrijk onderdeel is van de eigen geschiedenis. Door een samenloop van verschillende omstandigheden is het ondernemersklimaat binnen de visserij onder zeer grote druk komen te staan. Verzwaringen van wet- en regelgevingen, de komst van enorme windparken op zee en de nieuwe stikstofnormen dalen neer als een grauwe deken van mistroostigheid over het toekomstperspectief van talloze families binnen onze visserij. Het aantal Nederlandse kotters in de platvisvisserij is in 2022-2023 meer dan gehalveerd. Een groot aantal ondernemers voelde zich met de rug tegen de muur gezet en heeft gebruikgemaakt van de saneringsregeling. Onze partij vindt dat de visserij ook voor toekomstige generaties aantrekkelijk moet blijven.

JA21 wil:

- ✓ Een sterke lobby neerzetten om de pulsvisserij weer op de EU agenda te plaatsen.
- ✓ De Nederlandse visserij steunen wanneer de historische rechten weer ter discussie worden gesteld.
- ✓ De garnalenvisserij langjarige zekerheid bieden gezien deze sector slechts minimale impact heeft op Natura 2000-gebieden.
- ✓ Een andere methode van stikstofberekening dan de nu geldende AERIUS Calculator.

7. Veiligheid en Justitie

“Een veilig Nederland door investeringen in politie en justitie, een keihard offensief tegen de georganiseerde misdaad en geen mededogen met degenen die onze vrijheid bedreigen.”

Nederland kan en moet veel veiliger. Nog altijd voelen veel Nederlanders zich onveilig in hun eigen straat, in het openbaar vervoer, tijdens hun werk of bij het uitgaan. Wie zich onveilig voelt, leeft niet in vrijheid. Het veiliger maken van ons land moet daarom een absolute topprioriteit zijn. En die handschoen pakt JA21 als de partij van ‘law and order’ graag op. Dat betekent meer blauw op straat, het strenger straffen van zware criminelen en het met hand en tand verdedigen van onze rechtsstaat en vrijheid.

JA21 wil:

- ✓ Forse investeringen in onze veiligheid: de politie weer de baas op straat
- ✓ Strenger straffen van zware criminelen en opkomen voor slachtoffers
- ✓ Keiharde aanpak ondermijning en georganiseerde misdaad
- ✓ Geen weg terug voor terroristen
- ✓ De rechtszaal niet als domein van activisten

Het waarborgen van de veiligheid van de bevolking is de allerbelangrijkste taak van de Staat. Althans, dat zou het moeten zijn. Want de realiteit is helaas dat decennia van verkeerde prioriteiten, bezuinigingen, naïeve linkse idealen en ongebreidelde immigratie Nederland onveiliger hebben gemaakt. Terwijl wijkbureaus gesloten werden, de wijkagent uit het straatbeeld verdween, het capaciteitstekort steeds verder opliep en de politie ook nog eens met grootschalige bezuinigingen geconfronteerd werd, kon de georganiseerde misdaad haar greep op de samenleving steeds verder verstevigen.

Maar ook als het gaat om het tegengaan, oplossen en bestraffen van 'allegaagse' misdaad, zoals berovingen, diefstal, geweld en vernieling, schiet de aanpak te kort. Misdaadstatistieken zeggen steeds minder, omdat een steeds groter deel van de bevolking simpelweg geen aangifte meer doet. Kortom: de Staat is totaal onzichtbaar geworden op het terrein waarop ze het hardst nodig is.

Dat moet echt anders. JA21 wil een overheid die zich beperkt tot haar kerntaken, maar daar dan ook veel sterker op inzet. De politie moet weer de baas op straat worden.

JA21 wil:

- ✓ De introductie van de Nationale Veiligheidsnorm: in navolging van de 2%-norm voor defensie-uitgaven ook een minimumpercentage van 2% voor uitgaven aan binnenlandse veiligheid. Onze veiligheid nooit meer als bezuinigingspost.
- ✓ Forse investeringen in de gehele veiligheidsketen: agenten op straat, recherche, OM en rechtspraak.
- ✓ Concrete targets met betrekking tot opsporingspercentages en aanrijdtijden aan het begin van iedere kabinetsperiode.

- ✓ Fors meer wijkagenten: norm omlaag van één agent per 5.000 inwoners naar 4.000 inwoners, niet meer werken met gemiddelden om uitsluitend op papier aan de norm te voldoen.
- ✓ Gesloten wijkbureaus heropenen, agenten vaker op straat in plaats van achter het bureau, politiebureaus ook 's avonds open.
- ✓ De gevolgen van het capaciteitstekort bij de politie verlichten door de inzet van de Marechaussee en, waar mogelijk, andere legeronderdelen op straat.
- ✓ Achterstanden in de Rechtspraak wegwerken door rechters in te zetten die maximaal vijf jaar gepensioneerd zijn.
- ✓ Geen hoofddoekjes of andere religieuze uitingen bij politie, boa's en andere overheidsdienaren die een publieke functie bekleden.
- ✓ Landelijke regelgeving voor gemeentelijk handhavers: geen wisselende bevoegdheid per gemeente, vereenvoudigen en stroomlijnen van wettelijke taken, verruiming van inzet geweldsmiddelen voor zelfverdediging en bij 'heterdaadjes'.
- ✓ Uitbreiding van het cameratoezicht, wegnemen van juridische belemmeringen voor het maken, opslaan en uitkijken van camerabeelden, fors investeren in geavanceerde surveillancetechnologie om drugsmokkel tegen te gaan.
- ✓ De 'patseraanpak' landelijk uitrollen, doelgerichter preventief fouilleren middels een persoonsgerichte aanpak, geen waarnemers, stoppen met de misplaatste obsessie met 'etnisch profileren'.
- ✓ Dat de politiek weer vierkant achter de politie staat: stoppen met antiracisme- en diversiteitsprogramma's en weer vertrouwen op de professionaliteit van onze mensen in blauw.

Straffen: slachtoffers en samenleving meer centraal

JA21 is van mening dat, zoals dat is gebeurd bij het verhogen van de maximumstraf voor doodslag, de maximumstraf voor andere ernstige strafbare feiten ook moet worden verhoogd. Omdat plegers van dit soort feiten een enorme belasting voor de samenleving vormen en het van belang is dat zij voor langere tijd uit de samenleving verwijderd worden. Het besef dat vergelding een belangrijk onderdeel van het strafrecht vormt en dat straffen een afschrikwekkende werking dienen te hebben, mag van JA21 sterker benadrukt worden. Want wie barmhartig is voor de wolven, doet onrecht aan de schapen.

JA21 wil:

- ✓ Invoering van minimumstraffen voor gewelds- en zedendelicten, als het feit gepleegd is in de openbare ruimte dient strafverhoging plaats te vinden.
- ✓ De maximumstraf voor ernstige meervoudige zedendelicten naar levenslang.
- ✓ De mogelijkheid tot opleggen van levenslang na drie ernstige geweldsmisdrijven: het 'three strikes and you're out'-principe.
- ✓ Slechts in uitzonderingsgevallen na 25 jaar overgaan tot gratie voor levenslang gestraften, waarbij de stem van slachtoffers en nabestaanden een doorslaggevende factor moet zijn.
- ✓ Geen terugkeer van veroordeelde gewelds- en zedendelinquenten in hun oude wijk na detentie conform de aangenomen motie-Eerdmans c.s.
- ✓ Invoering strafstapelings: bij meerdere delicten en/of slachtoffers volgen evenzoveel straffen.
- ✓ Een 'getrapte' strafschaal voor veelplegers: na ieder nieuw delict een zwaardere straf.
- ✓ Strafrechtelijk onherroepelijk veroordeelden de proceskosten zelf laten betalen, die net als in civiele zaken tegen een liquidatietarief worden vastgesteld.
- ✓ Verdachten van ernstige gewelds- en zedendelicten in detentie hun uitspraak laten afwachten. Schorsing van de voorlopige hechtenis wegens persoonlijke omstandigheden dient in beginsel niet meer mogelijk te zijn.
- ✓ Gedetineerden verplichten een resocialisatieplan vorm te geven tijdens hun detentie. Dit is een harde voorwaarde voor vrijlating.
- ✓ De TBS aanscherpen: afschaffen onbegeleid verlof, beperken en sneller intrekken van begeleid verlof, strakker toezicht, falende TBS-klinieken onder curatele.
- ✓ Voorkomen in plaats van genezen waar dat mogelijk is: inzet op bewezen effectieve preventie, toereikende middelen voor de Reclassering, inzet op vroegsignalering, intensieve individuele begeleiding, nauwe samenwerking tussen instanties met gebruikmaking van een breed palet aan controle-middelen, en toezichtmaatregelen en sanctiemogelijkheden bij tegengaan van criminaliteit door minderjarigen.
- ✓ De mogelijkheden tot snelrecht voor recidivisten en veelplegers uitbreiden.
- ✓ Dat vrouwen weer veilig over straat kunnen: harde aanpak van femicide, inzet lokagentes tegen straatintimidatie.
- ✓ Makers van Rapmuziek (drillrap) en van video's die tot geweld aanzetten en de verspreiders van deze muziek en video's keihard aanpakken.
- ✓ Een landelijk dekkend ov-verbod voor geweldplegers in het openbaar vervoer.
- ✓ Uitbreiding van de dierenpolitie, harde aanpak van dierenmishandeling.

- ✓ Het aantal delicten uitbreiden waarvoor personen met een dubbele nationaliteit kunnen worden gedeteneerd en uitgezet: niet meer alleen voor terroristische misdrijven, maar op zijn minst ook voor gewelds- en zedemisdrijven.
- ✓ De leefomstandigheden in gevangenissen versoberen. Daartegenover worden mogelijkheden tot scholing van gedetineerden uitgebreid. De samenleving heeft er meer aan dat gedetineerden praktijkgerichte cursussen volgen dan dat ze naar Netflix kijken of aan hun spiermassa werken.
- ✓ Strengere sancties voor gevangenen die zich misdragen.
- ✓ Druggebruik in gevangenissen en het gebruik door gedetineerden van telefoons om ongehinderd met de buitenwereld contact te hebben met kracht bestrijden en streng bestraffen, evenzo voor bewakers die daarbij behulpzaam zijn.
- ✓ Taakstrafverbod bij agressie tegen politie, brandweer en hulpverleners, na veroordeling volgt altijd celstraf.
- ✓ Het opleggen van taakstraffen beperkt tot een nader te omschrijven groep van minder ernstige strafbare feiten. Plegers van ernstige geweldsdelicten en zedendelicten komen niet voor een taakstraf in aanmerking.
- ✓ Iedere vorm van voorwaardelijke invrijheidstelling afschaffen zodat verdachten weer hun hele straf uitzitten. Gratie met betrekking tot onvoorwaardelijk opgelegde gevangenisstraffen en taakstraffen wordt pas mogelijk nadat een derde van de betreffende straf is uitgezeten of verricht. Alle gratieverzoeken worden door een bijzonder in te stellen Gratiehof beoordeeld.

Georganiseerde misdaad, ondermijning en drugsbeleid

Het Nederlandse gedoogbeleid is anno 2023 over de uiterste houdbaarheidsdatum heen. Dat een in de praktijk toegestane branche er in theorie een strafbare bedrijfsvoering op nahoudt en handhavingscapaciteit opslokt, is lastig uit te leggen. Tegelijkertijd wordt georganiseerde misdaad er niet mee voorkomen. Het is daarom tijd voor een realistisch drugsbeleid dat gebaseerd is op de werkelijkheid van de straat in plaats van de tekentafel.

De lijn van JA21 laat zich kernachtig samenvatten: softer voor soft en harder voor hard. Wij willen toewerken naar een verstandige, stapsgewijze legalisering van softdrugs. Tegelijkertijd moeten we voorkomen dat de versoepeling van het Nederlandse softdrugsbeleid leidt tot een aanzuigende werking op drugstoeristen, met alle negatieve gevolgen van dien voor de inwoners van onze grote steden en de grensregio's. De legalisering van softdrugs moet daarom hand in hand gaan met het beperken van toegang tot coffeeshops voor niet-Nederlanders. De legalisering van softdrugs moet gezien worden als het vertalen van de dagelijkse praktijk in wetgeving. Niet als romantisering van softdrugs of als signaal dat het gebruik ervan onschuldig is. Gerichte voorlichting over de potentieel schadelijke gevolgen van softdrugs, bijvoorbeeld op de psychische gesteldheid en school- en studieprestaties, is daarom essentieel.

Tegenover een soepeler softdrugsbeleid dient wat JA21 betreft een hardere lijn ten opzicht van harddrugs te staan. Nederland heeft zich ontwikkeld tot Europees epicentrum van de harddrugscriminaliteit en dreigt af te glijden tot een narcostaat. Nederland bekleedt al jarenlang de koppositie als het gaat om de productie en

export in synthetische drugs zoals xtc. Het nietsontziende gevaar dat uitgaat van de georganiseerde misdaad, in het bijzonder de Mocromaffia met haar cocaïne-imperium, houdt de samenleving in zijn greep. Veelal allochtone jongeren zwichten steeds makkelijker voor de verleidingen van het criminele geld, waardoor een hele generatie in onze grote steden de onderwereld in gezogen dreigt te worden. Woonwijken zijn steeds vaker het toneel van nachtelijke explosies en schietpartijen en winkelstraten dienen steeds vaker vooral als witwasstraat voor crimineel geld. Steeds openlijker vreet de ondermijnende criminaliteit de fundamenten onder onze rechtstaat vandaan. JA21 pleit voor een keihard offensief tegen harddrugscriminaliteit. Hierbij moet niet alleen werk worden gemaakt van het fors opschalen van de capaciteit bij de politie, de Marechaussee en het Openbaar Ministerie, maar ook van het tegengaan van de normalisering van harddruggebruik.

Deze strijd kan en mag maar één uitkomst hebben: wij moeten hem winnen. En daarom is het van cruciaal belang dat de samenleving keihard durft terug te slaan.

JA21 wil:

- ✓ Dat misdaad zichtbaar niet meer loont: criminelen kaalplukken en waar mogelijk de opbrengsten investeren het veiliger maken van hun wijk.
- ✓ een nationaal aanvalsplan ondermijning waarbij politie, Openbaar Ministerie en FIOD onaangekondigd verdachte ondernemingen binnenstebuiten keren. Het witwassen van drugsgeld in talloze winkelstraten en het zogenoemde hawala bankieren worden keihard aangepakt. Te ver doorgesloten en niet effectieve, maar verlammeende regelgeving inzake witwassen wordt teruggedraaid.
- ✓ Ondermijnende criminaliteit veel harder bestraffen

door degenen die op luchthavens of havens helpen bij het binnensmokkelen van verdovende middelen strenger aan te pakken, waarbij enkel een onvoorwaardelijke gevangenisstraf of (bij minderjarigen) onvoorwaardelijke jeugd detentie opgelegd kan worden.

- ✓ Beroepscriminelen privacy ontnemen: verdienmodel belemmeren door maatschappelijke isolatie.
- ✓ Met spoed een tweede EBI-locatie in Vlissingen, jarenlange vertraging door stikstofbeleid onacceptabel: bouw aanmerken als operatie van 'algemeen belang'.
- ✓ Het 'Italiaanse model' in de EBI invoeren: volledige isolatie van levensgevaarlijke beroepscriminelen, geen enkel contact (telefonisch, schriftelijk, digitaal of in persoon) met de buitenwereld meer.
- ✓ Een einde aan de ongecontroleerde en onbeperkte contacten tussen EBI-gedetineerden en advocaten: rechterlijke toetsing op alle communicatie.
- ✓ Een offensief tegen witwassen en criminele dekmantels: grootscheepse onaangekondigde controles van verdachte winkelstraten.
- ✓ Meer mogelijkheden voor gemeenten om risicobranches (zoals belwinkels, geldwisselkantoren en shishalounges) tegen te gaan.

Een harde aanpak van terrorisme

Het risico op een terroristische aanslag in Nederland is volgens het dreigingsbeeld van de NCTV aanzienlijk en het afgelopen half jaar bovendien gegroeid. De dreiging vanuit jihadistische groeperingen, die Nederland expliciet als doelwit beschouwen, is toegenomen. JA21 staat pal voor onze vrije Westerse beschaving. Iedereen die deze met geweld omver wil werpen, ongeacht vanuit welk ziek gedachtegoed, dient met alle mogelijke

middelen bestreden te worden. Nederland mag niet in de val van de politieke correctheid trappen. We moeten één ding goed voor ogen houden: het grootste gevaar voor onze veiligheid was, is en blijft het jihadisme. De radicale islam die onze manier van leven veracht en met bloedvergieten wil beëindigen. Wie daarvoor kiest en ons de oorlog verklaart, mag nooit meer onderdeel van onze samenleving zijn.

JA21 wil:

- ✓ Uitgereisde terroristen niet laten terugkeren, maar hen het Nederlanderschap ontnemen op grond van artikel 14, lid 4 van de Vreemdelingenwet.
- ✓ Standaard denaturalisering en uitzetting van terroristen met een dubbele nationaliteit.
- ✓ Ook denaturalisatie van uitgereisde terroristen indien hierdoor staatloosheid ontstaat.
- ✓ Geen IS-vrouwen en -kinderen terughalen.
- ✓ Steun voor berechting van uitgereisde ‘Nederlandse’ terroristen in de regio.
- ✓ De bron van radicalisering wegnemen: verbieden van buitenlandse financiering van moskeeën, sluiten van instellingen waar wordt aangezet tot geweld, waaronder bijvoorbeeld moskeeën die zich hier schuldig aan maken, en informele islamitische onderwijsinstellingen.
- ✓ Streng toezicht op informele islamitische onderwijsinstellingen
- ✓ Zwarte lijst met islamitische geweldspredikers: toegang tot Nederland ontzeggen op grond van de openbare orde.
- ✓ Fors investeren in inlichtingen- en veiligheidsdiensten.
- ✓ Een contra-offensief tegen cyberterrorisme en cybercrime: investeren in digitale capaciteit en expertise en verruiming van de opsporingsbevoegdheden.

Moderne en rolzuiwere rechtspraak

De afgelopen jaren lijkt de rechterlijke macht zich in de richting van een ‘Derde Kamer’ te ontwikkelen. De rechtszaken van Urgenda tegen de Staat der Nederlanden en van Milieudefensie tegen Shell zijn hiervan bekende voorbeelden. Gesubsidieerde belangengroepen die zogenaamd in het ‘algemeen belang’ procederen, waarna de rechter -die niet aan de Nederlandse Grondwet mag toetsen, middels creatieve interpretaties van internationale verdragen democratisch tot stand gekomen overheidsbeleid fors bijstuurt in de richting die deze activisten voor ogen hebben. Deze politisering van de rechtspraak is een zorgelijke ontwikkeling. Niet alleen omdat de scheiding der machten erdoor onder druk komt te staan en de wetgevende macht erdoor wordt uitgehold, maar ook omdat het vertrouwen van burgers in de rechtspraak erdoor onder druk komt te staan. Het is nodig om te werken aan de rolzuiverheid, onafhankelijkheid en modernisering van de rechtspraak. Zowel in het belang van de samenleving als van de rechterlijke macht.

Onder het mom van “vrijheid van meningsuiting” en “vrijheid van demonstreren” worden steeds vaker diezelfde rechten van anderen ingeperkt en getreden. De zogenoemde woke-beweging en organisaties als Extinction Rebellion bezondigen zich daar regelmatig aan. Niemand staat echter boven de wet, niemand heeft het recht een ander de mond te snoeren. Als je respect opeist voor je eigen standpunten, dien je dat ook voor de standpunten van anderen op te brengen. De vrijheid van meningsuiting geldt namelijk voor iedereen, dus ook voor degene met wie je het oneens bent.

JA21 wil:

- ✓ De scheiding der machten strikter in acht nemen. Dat betekent dat het niet wenselijk is dat rechters zich uitspreken over zaken, waarover eigenlijk de regering of het parlement een oordeel dient te geven.
- ✓ Artikel 3:305a schrappen uit het Burgerlijk Wetboek: niet meer procederen in het ‘algemeen belang’.
- ✓ Tot die tijd aanvullende eisen stellen met het oog op de representativiteit van ‘in het algemeen belang’ procederende belangengroepen conform de aangenomen motie-Stoffer/Van der Plas/Eerdmans.
- ✓ Internationale verdragen wijzigen of opzeggen indien deze legitiem nationaal beleid onmogelijk maken of hiertoe worden aangegrepen.
- ✓ De neutraliteit van de rechterlijke macht waarborgen door een meer transparante benoemingsprocedure.
- ✓ Waarborgen dat politieke voorkeur geen voor- of nadelig effect mag hebben bij toetreding tot het Openbaar Ministerie of de rechterlijke macht.
- ✓ De Raad van State (afdeling bestuursrechtspraak), de Centrale Raad van Beroep en het College van Beroep voor het Bedrijfsleven opheffen en hun taken onderbrengen bij de Hoge Raad, zodat er voor alle rechtsgebieden één hoogste rechtscollege in Nederland is.
- ✓ De onafhankelijkheid van de rechterlijke macht waarborgen door de leden van
- ✓ de Raad voor de Rechtspraak niet meer door de minister van Justitie en Veiligheid te laten benoemen of ontslaan.
- ✓ De invoering van lekenrechtspraak -zoals in de rest van Europa.
- ✓ Justitie dichterbij de burgers brengen middels wijkrechters.
- ✓ De rechtspraak laagdrempelig maken middels het vaker uitzenden van rechtszaken en het hanteren van toegankelijk taalgebruik.
- ✓ Zittingen bij de rechtbank en de gerechtshoven in zaken met betrekking tot voorlopige hechtenis, pro-forma-zittingen en regiezittingen online laten plaatsvinden, zodat gedetineerden niet meer hoeven te worden aangevoerd, hetgeen tot een flinke besparing van de kosten leidt.

8. Volksgezondheid, Zorg en Sport

“Een duurzame herinrichting zodat Nederlanders verzekerd blijven van betaalbare, toegankelijke en beschikbare zorg”

Betaalbaarheid, toegankelijkheid en beschikbaarheid van zorg behoren tot de grootste uitdagingen voor de Nederlandse samenleving nu en in de komende jaren: een sterk vergrijzende bevolking met daardoor een enorme toename van chronische aandoeningen, gecombineerd met een afnemende beschikbaarheid van zorgprofessionals resulteert in een grote schaarste van

passende zorg. Bovendien dreigt hierdoor een tweedeling in de zorg tussen mensen die private zorg kunnen betalen en mensen die dat niet kunnen. De eerste tekenen hiervan zijn reeds zichtbaar. JA21 kiest voor een duurzame herinrichting van zorg die de zorg betaalbaar, beschikbaar en toegankelijk houdt.

JA21 wil:

- ✓ Niet meer geld voor zorg beschikbaar stellen, maar het beschikbare geld beter besteden.
- ✓ De patiënt centraal stellen door hem regie te geven over zijn eigen zorg.
- ✓ Zorg in de leefomgeving van de patiënt uitbreiden.
- ✓ De terugkeer van bejaardentehuizen waar individuele zorg geleverd kan worden.
- ✓ Snel opvolging geven aan de Hervormingsagenda Jeugd, zonder dat gemeenten worden geconfronteerd met bezuinigingen door de rijksoverheid.
- ✓ De personeelstekorten in de zorg oplossen door het aanbieden van betere arbeidsvoorwaarden, scholingsmogelijkheden en het verminderen van de regeldruk.
- ✓ De toegankelijkheid van WMO-behoeftegen op ondersteuning vergroten.
- ✓ De ethische aspecten en morele grondslagen van de gezondheidszorg (blijven) respecteren.
- ✓ Sport stimuleren om de levenskwaliteit van Nederlanders te verhogen.
- ✓ Verantwoord (her)gebruik van dure middelen stimuleren.
- ✓ Een regionale aanpak, organisatie en financiering van zorg.

Het beleid van JA21 steunt op de volgende pilaren:

Het huidige budget voor de zorg moet volstaan

Meer dan een kwart van de Nederlandse overheidsuitgaven wordt besteed aan zorg. Als we niets doen zullen die kosten door de vergrijzing zelfs nog verder stijgen. Het is niet houdbaar om steeds meer geld aan zorg uit te geven. Gelukkig is dit wat JA21 betreft ook niet nodig. Er is geld genoeg, maar het moet beter besteed worden. Het budgettaire kader zorg mag jaarlijks dan ook maximaal groeien met een correctie voor stijging in de loonkosten en vaste lasten op basis van het prijsindexcijfer van de Nederlandse Zorgautoriteit. JA21 stelt concreet beleid voor waarvoor geen budgettaire groei nodig is en waardoor de zorg niet aan kwaliteit zal inboeten. De geldbesparende maatregelen leveren voldoende middelen op om te investeren in zorgpersoneel en betere zorg voor kwetsbare groepen.

De patiënt écht centraal

JA21 pleit ervoor de patiënt en diens wensen en behoeften centraal te stellen in de zorgverlening. Patiënten moeten meer mogelijkheden krijgen om de regie te voeren over hun eigen gezondheid en zorg. Zinnige zorg moet immers aangepast worden aan de individuele situatie van de patiënt.

Eén van de manieren waarop JA21 dit wil bewerkstelligen is mensen zelf te laten kiezen welke arts ze willen. Vanuit een liberaal perspectief is vrije artsenkeuze belangrijk. Een ander punt betreft het uitbreiden van de mogelijkheden om mensen in hun thuisomgeving te behandelen, daar waar zij het meest vertrouwd en op hun gemak zijn.

Momenteel vindt de meeste zorgverlening plaats in het ziekenhuis. Door meer zorg te organiseren in de leefomgeving van de patiënt, krijgt deze (samen met de familie) meer invloed op eigen gezondheid en ziekte. Technologisch is het zelfs al zeer goed mogelijk en wenselijk veel zorg thuis te leveren door middel van bijvoorbeeld smart homes, telemonitoring, teleconsultatie, telediagnostiek en telebehandeling. Een speciale rol ziet JA21 voor de ambulancediensten. Een ambulance is heden ten dage veel meer dan voorheen de vooruitgeschoven spoedeisende hulp. Technologische innovaties maken het mogelijk veel diagnostiek ter plaatse te verrichten. Een goede samenwerking met spoedeisende hulp (SEH) posten voorkomt onnodige SEH bezoeken en zorgt ervoor dat de patiënt vaker thuis kan blijven. JA21 is van mening dat ambulancediensten hierin een prominentere rol in kunnen spelen.

Betere zorg voor kwetsbare groepen

JA21 acht de kwaliteit van Jeugdzorg, ouderenzorg, geestelijke gezondheidszorg, gehandicaptenzorg en zorg voor WMO-behoefenden van essentieel belang. Op al deze gebieden kampt men met een personeelstekort. JA21 wil er hard aan werken om dit op te lossen. Betere arbeidsvoorwaarden en een reductie van de registratielast moeten de zorgmedewerkers verleiden om in de zorg te komen werken en te blijven werken.

Betere zorg voor ouderen

De waardigheid van en zorg voor ouderen is van fundamenteel belang voor JA21. Een morele en beschaafde samenleving erkent dit en behandelt haar ouderen goed. Toch is de ouderenzorg in de laatste jaren steeds verder afgebroken. Een derde van de verzorgingshuizen is

gesloten en de eisen voor opname in verpleeghuizen zijn verhoogd. Omdat het heeft ontbroken aan de noodzakelijke technologische en organisatorische investeringen is een situatie waarin ouderen verantwoord langer thuis kunnen blijven wonen bij lange na niet gerealiseerd. Om deze reden zijn er gemiddeld 20.000 wachtenden: een schrijnend aantal. Meer dan de helft van de ouderen voelt zich eenzaam. Dit vinden wij onacceptabel. Deze problemen moeten worden opgelost door in te zetten op zorg voor en waardering van ouderen, in plaats van hen buiten de samenleving te plaatsen.

JA21 is voor de terugkeer van de bejaardentehuizen waar passende zorg kan worden geleverd. JA21 pleit voor het inrichten van een woonomgeving waar meerdere ouderen wonen waar zij van gemeenschappelijke faciliteiten gebruik kunnen maken en daardoor sociale contacten kunnen onderhouden. In deze woonomgeving moet de zorg schaalbaar zijn om te voorkomen dat de ouderen door ziekte naar een andere leefomgeving worden verplaatst, met alle risico's van dien.

Veel ouderen wensen zo lang mogelijk in hun eigen huis te blijven wonen. JA21 wil deze wens zo veel mogelijk faciliteren. JA21 zorgt dat thuiszorgorganisaties worden voorzien van een systeem, waarmee zij thuiswonende ouderen beter kunnen monitoren en kunnen reageren op gebeurtenissen en situaties. Op deze wijze kan de zorg voor ouderen passender worden gegeven en kunnen zorgverleners hun tijd zinvol indelen.

Betere jeugdzorg

Het ontbreken van continuïteit en stabiliteit in het zorgtraject kan het emotioneel welzijn van jongeren zeer negatief beïnvloeden. Vaak worden meerdere instanties

betrokken bij een enkele hulpvraag, wat leidt tot een gebrek aan overzicht en coördinatie. Dit complexe netwerk van diensten maakt het voor jongeren moeilijk om de benodigde ondersteuning te begrijpen en te navigeren. Het toekennen van een coördinerende rol aan samenwerkende gemeenten, verenigd in jeugdzorgregio's, leidt nog steeds niet tot een goedkopere en betere jeugdzorg.

Wat JA21 betreft wordt de samenwerking in de jeugdzorgregio's steviger aangezet. Op die manier kan de lokale democratie scherper toezien op een kwalitatief goede uitvoering van de jeugdzorg en hoeven gemeenten niet steeds zelf het wiel opnieuw uit te vinden. Daarnaast is JA21 van mening dat vroegtijdig (dreigende) problematiek moet kunnen worden vastgesteld, zodat een eventuele interventie op tijd kan plaatsvinden. Dit vraagt ook betrokkenheid van scholen. Nu de Hervormingsagenda Jeugd is vastgesteld, moet er dan ook snel opvolging aan worden gegeven, zonder dat gemeenten worden geconfronteerd met opgelegde bezuinigingen door de rijksoverheid.

Betere geestelijke gezondheidszorg

De problematiek in de GGZ-sector is groot en weerbarstig. Er is een groot tekort aan gekwalificeerd personeel en er zijn lange wachtlijsten die de toegang tot essentiële zorg belemmeren. Hoewel in deze sector al grote stappen gezet zijn met de inzet van teleconsultatie, blijft de problematiek groot. Het verminderen van deze wachtlijsten vereist een gecoördineerde aanpak. Een oplossing is om de capaciteit van GGZ-instellingen te vergroten door extra financiering te verstrekken voor personeel en infrastructuur.

Verdere implementatie van digitale gezondheidstoepassingen, zoals virtuele consulten en online therapie, kunnen de toegang verbeteren en wachttijden verkorten. Het stimuleren van vroege interventie en preventie, bijvoorbeeld via scholen en huisartsen, kan ook bijdragen aan het verminderen van de vraag naar GGZ-diensten. Samenwerking tussen GGZ-instellingen, huisartsen en sociale diensten kan helpen bij het identificeren van de meest dringende gevallen en het stroomlijnen van doorverwijzingen. Het verminderen van stigma rond geestelijke gezondheid en investeren in bewustwordingscampagnes kan ook de vraag naar en het aanbod van GGZ-diensten in evenwicht brengen.

Betere zorg voor gehandicapten

In de gehandicaptenzorg kampen we al jaren met grote tekorten. Juist de weerlozen in onze samenleving verdienen onze steun. De al langer bestaande tekorten in de gehandicaptenzorg verergeren door een dalende instroom vanuit beroepsopleidingen. Hierbij speelt op de achtergrond een verandering van het werk, met meer focus op stimuleren van zelfstandigheid van cliënten, technologische veranderingen en toename van complexe zorgvragen. Hierdoor zijn hoger geschoolde zorgmedewerkers nodig. Het grootste probleem speelt bij de zeer zorgintensieve cliënten, zoals ernstig meervoudig beperkte kinderen met complexe medische problemen, maar ook verstandelijk beperkte mensen met agressief gedrag. JA21 acht het van groot belang dat er een specifieke arbeidsmarktaanpak komt voor de gehandicaptenzorg. Hierbij kan gebruik worden gemaakt van zowel schoolverlaters als zij-instromers. Door middel van de juiste begeleiding kunnen zij goed opgeleide krachten worden die de complexe problematiek het hoofd kunnen bieden.

Respect voor WMO-behoefenden en hun (mantel)zorgers

Gemeenten hebben sinds 2015 een deel van de zorgtaken van de rijksoverheid overgenomen op grond van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Gemeenten zijn op basis van deze wet verantwoordelijk voor de ondersteuning van mensen die niet (volledig) zelfredzaam zijn. Zij kunnen daartoe bij de gemeenten budget aanvragen om bijvoorbeeld thuiszorg of dagactiviteiten te betalen, of mantelzorgers te vergoeden. Dit vindt JA21 dusdanig belangrijk dat hier niet verder op bezuinigd mag worden. Om dit alles te bekostigen is de financiële houdbaarheid van gemeenten van groot belang. De opschalingskorting waarmee gemeenten mogelijk vanaf 2026 worden geconfronteerd, moet dan ook van tafel. Voor beschermd wonen en maatschappelijke opvang is regionale samenwerking noodzakelijk. De landelijke toegang van hulpvragers tot deze voorzieningen moet blijven gehandhaafd. Voorkomen moet worden dat gemeenten elkaar de bal toespelen en dat de hulpvragers het nakijken heeft. Daarom moet worden afgezien van de voorgenomen invoering van het woonplaatsbeginsel in de Wmo. De zorg moet zo laagdrempelig mogelijk zijn, en gekenmerkt worden door respect voor zowel de mensen die behoefte hebben aan deze zorg, als de zorgers op wie zij leunen.

Zorgvuldig kijken naar de ethische aspecten

Gezondheidszorg is van fundamenteel belang. Hoewel er hoge kosten mee gepaard gaan, mogen we de ethische grondslagen van de gezondheidszorg en de daarop gebaseerde rechten en waardigheid van de patiënt nooit uit het oog verliezen.

Het uitgangspunt van JA21 is dat leven, zowel bij geboorte als bij sterfte, beschermd moet worden. Regelgeving met betrekking tot zwangerschap, geboorte en levensbeëindiging dient daarom met grote zorgvuldigheid tot stand te komen.

Het recht op abortus is een belangrijk vrouwenrecht waar wij niet aan willen tornen. JA21 vindt echter dat er niet lichtvaardig mee mag worden omgegaan. Abortus moet dan ook zo veel mogelijk worden voorkomen. Het is belangrijk om ons ervan bewust te zijn dat Nederland een zeer liberale abortuswetgeving heeft waarbij abortus zonder medische indicatie wettelijk mogelijk is tot 24 weken. Door ingrijpende en snelle medisch-wetenschappelijke ontwikkelingen neemt de levensvatbaarheid van het ongeboren kind sterk toe en zal het waarschijnlijk ook blijven toenemen. Het is daarom belangrijk om het maatschappelijk debat over deze termijn te blijven voeren en het kan in de toekomst wellicht te rigoureus zijn om deze zonder meer te blijven handhaven in een tijd van snelle medische vooruitgang. JA21 steunt de bestaande zorgvuldige protocollen en regelgeving over abortus met een medische indicatie, zoals het geval kan zijn bij gevaar voor het leven van de moeder of ernstige handicaps bij het kind.

Het is evident dat euthanasie geen oplossing kan en mag zijn voor een tekortschietende zorg voor ouderen. Wij steunen de huidige euthanasiepraktijk, die door artsen en patiënten als zorgvuldig wordt ervaren. Verdere uitbreiding van deze wet naar mensen zonder uitzichtloos, medisch lijden of wilsonbekwamen, achten wij onwenselijk. Het uitgangspunt moet altijd zijn dat voor kwetsbaren in de samenleving zorg toegankelijk is en van hoge kwaliteit.

Sport

Sport, sportief bewegen en een gezonde leefstijl zijn van essentieel belang. Ze bevorderen fysieke en mentale fitheid, sociale interactie, gemeenschapsgevoel en nationale trots. Daarnaast verlichten ze de druk op de gezondheidszorg en verbeteren ze de levenskwaliteit. Een verschuiving van curatieve naar preventieve maatregelen - waarbij sport een zeer belangrijke rol kan spelen - is essentieel voor een toekomstbestendig gezondheidsbeleid.

JA21 wil daarom sport en sportief bewegen op alle niveaus stimuleren en laagdrempelig maken door de betaalbaarheid van sport te ondersteunen door verlaging van de btw-tarieven van sportbeoefening. Voorts wil JA21 werkgevers stimuleren duurzame inzetbaarheid te accommoderen, door het betalen van sport voor werknemers niet langer onderdeel te laten uitmaken van de werkkostenregeling en daarmee vrij te stellen.

Ook willen we schoolzwemmen verplicht stellen, zodat ieder kind in Nederland leert zwemmen en daarmee de zwemveiligheid geborgd wordt. Tot slot wil JA21 topsport op alle niveaus (waaronder vanzelfsprekend ook gehandicaptensport) en topsportevenementen structureel blijven financieren, bijvoorbeeld door de opbrengsten van de kansspelen.

Preventie

Hoewel JA21 een gezonde levensstijl en preventie belangrijk vindt, is het niet zaligmakend. Uit onderzoek blijkt dat maximaal 20% van de huidige zorgvraag kan worden voorkomen door preventie. Bovendien kan gezonder ouder worden leiden tot een langere zorgvraag op latere leeftijd. Secundaire preventie is bewezen

effectief. Mensen die een ingrijpende operatie of therapie gehad hebben of lijden aan een ernstige chronische aandoening hebben onmiskenbaar baat bij leefstijlverbetering. Bovendien bespaart dit zorgkosten door minder recidieven en bezoeken aan de dokter. Middelen die bewezen hebben dat ze op termijn grote maatschappelijke kosten voorkomen, moeten weer in het pakket worden opgenomen (voorbeelden zijn vitamine-D en vaccinaties zoals tegen gordelroos).

Vroegdetectie van ernstige aandoeningen heeft onmiskenbaar grote voordelen. De landelijke opsporingsprogramma's voor darmkanker en de cardiovasculaire risicomangementprogramma's bij de huisartsen hebben hun nut meer dan bewezen. Ook op andere gebieden (bijvoorbeeld hart- en vaatziekten) kan vroegdetectie grote voordelen opleveren. Zo kan standaard screening van de hartritmestoornis boezemfibrilleren vele duizenden beroerten per jaar voorkomen. Het is dan ook belangrijk dergelijke preventie-onderzoeken aan Nederlanders aan te bieden indien zij hiervan gebruik wensen te maken.

Applaudisseren is niet genoeg (meer handen aan het bed, en handen vaker aan bed)

Het personeelstekort in de zorg is een van de grootste bedreigingen voor het systeem. Daarbij komt dat uit onderzoek van het CBS blijkt dat circa 30% van de zorgmedewerkers de komende 10 jaar met pensioen gaat. Hoewel er veel waardering is uitgesproken, is er weinig concrete actie ondernomen. JA21 streeft ernaar om werken in de zorg aantrekkelijker te maken, te beginnen met financiële compensatie. Verpleegkundigen, verzorgenden en thuiszorgmedewerkers zijn jarenlang

ondergewaardeerd en verdienen meer dan alleen applaus. JA21 wil de salarissen en vergoedingen in de zorg, vooral in de lagere schalen, ten minste met de inflatie laten meestijgen.

JA21 pleit verder voor een doelmatiger inzet van zorgprofessionals. Naast het salaris is de buitenproportionele regel- en rapportagedruk een reden voor zorgprofessionals om te stoppen. De overheid roept al jaren de regeldruk te willen verminderen, maar de praktijk is dat het aantal nieuwe regels het aantal verdwijnende regels overtreft.

Zorgprofessionals willen zorg verlenen, niet meerdere uren per dag bezig zijn met vinkjes, minutenregistraties en rapportages. JA21 hanteert vertrouwen in de professional als uitgangspunt. Om hier daadwerkelijk invulling aan te geven, wil JA21 beleidsmakers in de zorg stimuleren voor elke nieuwe regel, verantwoording of rapportage die wordt ingevoerd, er twee te laten vervallen in het desbetreffende domein. Tevens kan het merendeel van de kwaliteitsregistraties van verplegend en verzorgend personeel vervallen indien deze vervangen kan worden door het meten van patiënt/clienttevredenheid en medewerkertevredenheid.

Door resultaatgericht in te grijpen in de rapportagelast maken we niet alleen het werken voor zorgmedewerkers zinvoller, we slaan ook een financiële slag. Het is bovendien maar zeer de vraag of veel van deze kwaliteitsregistraties de kwaliteit van zorg daadwerkelijk verbeteren. Dezelfde medewerkers hebben ineens meer capaciteit om te doen waarvoor ze ooit gekozen hebben: zorg verlenen.

JA21 staat voor een toekomstbestendig opleidingsbeleid van zorgprofessionals. We leiden toekomstige

artsen en verpleegkundigen op, maar door numerarij zijn dat specialismen die niet aansluiten op toekomstige behoeften. JA21 wil dat beleidsbepalende instituten wendbaar sturen op toekomstige ontwikkelingen en beleid, zodat studenten en artsen gemakkelijker kunnen switchen naar andere medische gebieden. Daarnaast moet er beleid komen om jonge artsen snel een positie in hun vakgebied te geven. Ook willen we de invloed van zorgverzekeraars op het aantal artsen in een ziekenhuis beperken.

Organisatie en beloning

JA21 wil bestaande perverse prikkels uit het systeem halen. Zorgcontracten zijn al jaren gebaseerd op productie (c.q. verrichtingen, bezoeken, opnames). Bestuurders in de zorg worden gehinderd door financiële prikkels die productiecijfers vereisen om de omzetdoelstellingen te halen. Het systeem dwingt ze om zo veel mogelijk zorg binnen hun muren te verlenen. Het 'Juiste Zorg Op de Juiste Plek' principe wordt krachtig door JA21 onderschreven. Met het substantieel investeren in zorg in de anderhalve lijn nemen we een eerste stap.

JA21 wil dat ziekenhuizen gestuurd worden op het leveren van noodzakelijke zorg op basis van zorguitkomsten. Overbodige behandelingen of doorbehandelen zonder meerwaarde moeten worden geschrappt. In het verlengde daarvan onderschrijft JA21 het concept van uitkomstgerichte zorg uit het Integraal ZorgAkkoord. Wij noemen dat ruimte voor eigen regie. JA21 is daarbij van mening dat een uitkomstenbeloning op een eenvoudig, weinig bureaucratisch systeem gebaseerd moet zijn.

De huisarts speelt een cruciale rol in het Nederlandse zorgstelsel. Zij/hij is drie dokters in een; een zelfstandig

medisch behandelaar, de poortwachter voor specialistische zorg; en – misschien wel het belangrijkste – de persoonlijke dokter met wie je een vertrouwensband hebt.

Door specialisten uit het ziekenhuis in wijkposten te laten samenwerken met huisartsen, kan veel relatief eenvoudige zorg snel en buiten het ziekenhuis geleverd worden. Zo voorkomen we onnodige wachttijden en wordt zorg toegankelijker. En de kosten in een wijkpost zijn 55 % lager dan in het ziekenhuis. Huisartsen kunnen volgens de richtlijn van hun beroepsvereniging meer middelen krijgen en als gemeenten meer kunnen investeren in thuiszorg, dan scheelt dat de veel duurdere ziekenhuisopnames.

JA21 is ervan overtuigd dat zorg baat heeft bij een regionale regie en regionale budgettering. De rol van de zorgverzekeraars vormt daarbij een probleem. Zorgverzekeraars zijn als het ware in de spreekkamer van de arts aangeschoven. Elke zorgaanbieder (huisartsen, ziekenhuizen, fysiotherapeuten, etc) moet op dit moment onderhandelen met alle zorgverzekeraars om gecontracteerd te kunnen worden (vaak "take it or leave it"). JA21 wil de relaties tussen zorgaanbieders en verzekeraars, alsook tussen patiënten en verzekeraars, normaliseren.

Een eerste stap is regionalisatie, waar regionale zorgkantoren/platforms worden opgericht die de krachten bundelen in een regio. Diverse budgetten worden regionaal samengevoegd. Partijen maken plannen afgestemd op de regio. Een regionale inkoopende verzekeraar kent de regio, kent de aanbieders, bespaart veel tijd en kan namens andere verzekeraars optreden en afspraken maken. Samenwerken is het nieuwe motto. Het regionale zorgkantoor maakt meerjarenafspraken met alle

zorgaanbieders in die regio. Het regionale zorgkantoor legt een geharmoniseerde norm op aan de zorgverleners in die regio, waardoor ze eenmalig verantwoording moeten afleggen, waarmee de rapportagelast voor zorgverleners sterk afneemt.

bewaken tussen enerzijds zorgen dat patiënten die dure geneesmiddelen nodig hebben deze ook ontvangen, maar anderzijds de noodzaak secuur te blijven toetsen. De zogenoemde sluis voor dure geneesmiddelen moet derhalve in stand worden gehouden.

Goed rentmeesterschap

Met zorgkosten moet verantwoord worden omgegaan. Technologische vernieuwing en medicijnen zijn verantwoordelijk voor twee derde van de stijging van de zorgkosten.

Zowel vanuit financieel als vanuit milieu-oogpunt is het tegengaan van verspilling van groot belang. Denk aan het weggooien van ongebruikte medicijnen en overbodige verpakkingen van medicatie. In Nederland wordt naar schatting jaarlijks voor ten minste 100 miljoen euro aan nog inzetbare medicatie vernietigd. Deze medicatie is vaak nog goed verpakt en heeft een lange houdbaarheidsdatum. Een beloningssysteem voor retourneren van deze medicatie helpt om deze vorm van verspilling tegen te gaan. Omdat veel ziekenhuizen beschikken over sterilisatie-apparatuur, zou het alleen al vanuit milieuperspectief verstandiger zijn om de benodigdheden op traditionele wijze te steriliseren. Het programma dat gericht is op het voorkomen van verspilling in de zorg moet nieuw leven ingeblazen worden. Het regiokantoor kan beoordelen of nieuwe dure apparatuur noodzakelijk is of dat gebruikgemaakt kan worden van bestaande apparatuur van andere instellingen.

Het aandeel dure geneesmiddelen maakt momenteel zo'n 10% uit van het medisch specialistische zorgbudget. Een sterke groei gaat ten koste van andere zorg. Om deze reden vindt JA21 het van belang de balans te

9. Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen

“JA21 investeert fors in onderwijs, in cultuur en in de wetenschap omdat Nederlanders excellente scholing verdienen die bijdraagt aan hun ontwikkeling en hen voorbereidt op de toekomst.”

Nederlands onderwijs kán het beste van de wereld zijn. Dat is het niet. De Nederlandse onderwijskwaliteit gaat achteruit waardoor de vaardigheden van Nederlandse scholieren aantoonbaar verminderen. JA21 gaat die trend keren. Daarnaast wil JA21 de ideologisering van kunst en cultuur niet belonen, maar de kunsten wel degelijk structureel beter financieren.

JA21 wil:

- ✓ Docenten daadwerkelijk fors meer gaan betalen om het vak aantrekkelijker te maken;
- ✓ Aansluiting van opleiding op arbeidsmarkt door meer te investeren in het praktische beroepsonderwijs;
- ✓ Focus in hoger onderwijs op minder regeldruk door andere vormen van inspectie en nadruk op technische studies;
- ✓ Meer ruimte voor oprichten niet-staatsgerelateerde scholen op elk onderwijsniveau;
- ✓ Ideologisering van kunst en cultuur niet belonen, maar een substantiële injectie van structurele middelen voor het behoud van ons cultureel erfgoed

De basis: een beter salaris

Onderwijs is de basis voor het leven daarna. Volgens JA21 heeft onderwijs twee doelen die beide van groot belang zijn. In de eerste plaats moet onderwijs kennis en kunde ontwikkelen, onder andere met het oog op het latere werkzame leven. In de tweede plaats de vorming van een individu, een mens dat goed leert samenleven met anderen.

Het Nederlands onderwijs ging de afgelopen decennia achteruit. In internationaal perspectief neemt de kwaliteit van het basis-, voortgezet en hoger onderwijs af of blijft steken op hetzelfde niveau. JA21 stelt de docent centraal om dit tijt te keren. De docent is immers verreweg de belangrijkste factor in hoogwaardig, diepgaand en relevant onderwijs. Wij gaan docenten, van primair tot hoger onderwijs, nu eens daadwerkelijk een stuk meer betalen. Zo wordt het vak écht aantrekkelijker en krijgen we meer docenten voor de klas. Want het is niet een gebrek aan aanbod van hoger opgeleid personeel dat het onderwijs parten speelt, maar de salariëring en onnodige administratie en extra werk.

Onderwijs en markt

Er zijn veel zorgen over het aansluiten van opleidingen op de arbeidsmarkt. Ons onderwijssysteem sluit niet aan op de maatschappelijke behoefte aan professionals en vakmensen. Ons onderwijs is vooral cognitief en theoretisch, en in mindere mate praktisch ingesteld en richt zich bovendien grotendeels op kinderen en jongvolwassenen.

Maar dit onderwijs past lang niet iedereen. Voor veel beroepen geldt ook nog eens dat er überhaupt geen scholingsaanbod is, of dat het scholingsaanbod beperkt

blijft tot één locatie in de randstad. Het gevolg is dat er een schreeuwend tekort is aan vakmensen, dat jongeren voortijdig het onderwijs verlaten en dat 'ouderen' geen passende opleiding kunnen volgen.

JA21 gaat dat veranderen. Wij stimuleren extra arbeidsmarkt-gerelateerd onderwijs door en binnen bedrijven met financiering vanuit de overheid. Vakmanschap en vaardigheden kunnen dan doorontwikkeld worden, omdat de focus ligt op de (door)ontwikkeling van kennis.

Na het MBO kun je voor veel beroepen geen vervolgopleiding volgen. Ben je een 'denker', dan stroom je door naar het HBO of WO, ben je een 'doener' dan houdt het na het MBO vaak op. Daarbij is het reguliere onderwijs vooral gericht op jongeren. Een dertiger of veertiger die nog een opleiding wil volgen om tot zijn pensioengerechtigde leeftijd mee te kunnen blijven doen, kan in het reguliere onderwijs niet terecht omdat de opleiding niet bestaat, of hij voelt zich er niet thuis. Daarnaast zijn er voor kleinschalige branches en specialistische vakmanschap geen goede connecties met het beroepsonderwijs. Voor grootschalige branches is het commercieel interessant om opleidingen te ontwikkelen, maar dat gaat voor specialistische opleidingen niet op. Tekortsectoren moeten door de overheid financieel en door faciliterende regelgeving geholpen worden om instroom te bevorderen. Dat geldt voor zowel grote als kleine branches.

JA21 gaat toegang tot studies waarvan afgestudeerden zeer gewild zijn, vergemakkelijken. Daarom pleit JA21 bijvoorbeeld voor het afschaffen van het collegegeld voor de studie verpleegkunde. Voorts wil JA21 structureel 500 miljoen extra uittrekken voor het praktijkonderwijs.

Hoger onderwijs en wetenschap

Hoger onderwijs en wetenschappelijk onderwijs is van fundamenteel belang, voor de gehele maatschappij maar ook voor de ontwikkeling en ontplooiing van de individuele studenten die er gebruik van maken, en dat zijn er veel in Nederland. De Europese Unie eist dat in 2030 het aandeel hoogopgeleiden binnen de leeftijdsgroep 25- tot 35-jarigen ten minste 45% moet bedragen. Nederland voldoet al sinds 2015 aan die norm. Meer dan de helft (56%!) van de Nederlanders tussen de 25 en 35 jaar is hoogopgeleid. Kwaliteit moet echter boven kwantiteit gaan. JA21 wil daarom ambitieuzer hoger onderwijs voor Nederland.

Kennisinstellingen in het hoger onderwijs worden naar rato van studentenaantallen door de rijksoverheid gefinancierd. Dit zorgt voor een 'perverse prikkel' om aantrekkelijke studies aan te bieden die vooral aansluiten bij de leef- en denkwereld van de aankomende student. Deze zogenaamde 'pretstudies' worden gekenmerkt door zich te eenzijdig te richten op de ontwikkeling van het individu, een geringe studiebelasting en nauwelijks aansluiting op de beroepspraktijk in een Nederlandse economische sector. Het financieringsmodel zorgt er ook voor dat het werven van internationale studenten een verdienmodel is geworden. Dat gaat ten koste van Nederlandse studenten, bijvoorbeeld door de enorme druk op de woning- en kamermarkt. Door de manier waarop onze universiteiten worden gefinancierd - kwantiteit boven kwaliteit - wordt een zesjescultuur aangejaagd door grote aantallen buitenlandse studenten. Zowel het huidige model van outputfinanciering, als de influx van buitenlandse studenten moeten dus grondig worden herzien.

Aangaande het hoger onderwijs willen we bijzondere aandacht voor technische opleidingen. Het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA) voorspelt een jaarlijks tekort van ruim 3000 academisch geschoolde technici. Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) en ROA hebben recent laten zien dat voor de uitvoering van het klimaatbeleid de vraag naar ingenieurs nog verder stijgt. Het aantal afgestudeerde ingenieurs zal dus enorm toe moeten nemen om aan de vraag vanuit de maatschappij te voldoen. Het is daarom belangrijk dat meer Nederlandse studenten kiezen voor een technische opleiding. Voorts wil JA21 minimaal 3% van het BBP investeren in onderzoek & ontwikkeling (R&D) voor een sterke en innovatieve economie. De vier technische universiteiten spelen hierin een belangrijke rol.

De kwaliteit van het hoger onderwijs wordt gemonitord door de overheid. Eens per zes jaar wordt een hele opleiding gemobiliseerd om 'door het hoepeltje' te springen. Kwaliteitsbewaking door de overheid kost onderwijsinstellingen jaarlijks miljoenen. Geld dat ten koste gaat van het onderwijs en ten laste komt van de samenleving. Kwaliteitsborging van onderwijs moet daarom worden herzien. Kwaliteitscontroles moeten op hoofdlijnen plaatsvinden en de punten waarop getoetst wordt moeten uitdrukkelijk neutraal zijn wat betreft ideologie en politieke visie. Externe validatie van de afnemers van het onderwijs in de diverse beroepssectoren moet daarbij nadrukkelijker naar voren komen. Dat kan steekproefsgewijs per onderwijsinstelling.

Diversiteit in het onderwijs is voor JA21 belangrijk op een manier die in media en politiek nauwelijks nog aan bod komt, namelijk als diversiteit van ideeën. Diversiteit is niet gelijke uitkomsten fabriceren tussen mannen en

vrouwen, blank of zwart, rijk of arm. Diversiteit is ook niet mensen indelen in hokjes. We moeten voorkomen dat hoger onderwijs het ‘corrigeren van verkeerde denkbeelden’ wordt, maar het stimuleren van leren denken en leren (zelf)kritiseren. Consensus in wetenschap mag niet verward worden met heilige orthodoxie. Vrij denken, je vrij uitspreken en diepgaand wetenschappelijk denken moeten niet standaard leiden tot dezelfde conclusies op straffe van uitsluiting. Het enige wat in deze context echt heilig is, is academische vrijheid. Om de kwaliteit van het Nederlands hoger onderwijs te verbeteren, wil JA21 hiervoor structureel een miljard extra uittrekken.

Tot slot: te veel onderwijs in Nederland is staatsonderwijs; het blijkt bijzonder lastig om als niet-overheidscollectief een school op te richten. Dat moet wat JA21 betreft veranderen. De enige eis voor scholen is dat ze aan de wettelijk vastgestelde regels voldoen. Maar meer vrijheid om onderwijsinstellingen op te richten en zo de diversiteit van het onderwijsaanbod te vergroten, juicht JA21 zeer toe.

Cultuur

De Nederlandse cultuursector is een ideologische eenheidsworst. Kunst en cultuur worden vrijwel standaard omlijst met een sterk progressief en links georiënteerd kader. Aangezien de macht in Nederland altijd veel progressiever en linkser is dan de samenleving die die subsidies voor kunst en cultuur moet overmaken, is hier nooit serieus iets aan gedaan.

Dit moet wat JA21 betreft echt anders. Het moet afgelopen zijn met eenzijdige ideologisering van kunst en cultuur. Ons hele culturele bestel lijkt een tot slaaf gemaakte van een dwingend discours dat geprogrammeerd is

zichzelf eindeloos te herhalen; de werkelijkheid is alleen te bekijken door de lens van ras, klasse en gender en wie het daarmee niet eens is, staat buiten de orde en is wezenlijk slecht. Hier moet een breed maatschappelijk debat over gevoerd worden. Voor JA21 staat één ding vast: dergelijke ideologisering mag niet worden beloond.

Tegelijkertijd staan kunst en cultuur in Nederland wel degelijk onder druk. Er is de afgelopen jaren veel veel bezuinigd. De financiering daarvan kan uitstekend worden geregeld door het budget voor de NPO te halveren. De NPO kost jaarlijks meer dan de marine en hoopt de komende periode elk jaar meer dan een miljard te krijgen. De halvering van het budget past bij teruglopende interesse voor lineaire televisie en de opkomst van streamingdiensten. De NPO kan worden teruggebracht naar één net. Van deze besparing kan onder andere ons cultuurgoed beter onderhouden worden. Inhoudelijk: opdoeken al die subsidies. Eigen broek ophouden en als er geen behoefte is aan jouw kunst, dan is het geen beroep maar een hobby. Waar JA21 WEL geld aan wil besteden is aan het behoud, de restauratie en het toegankelijk maken (denk aan bijvoorbeeld digitalisering van archieven en kwetsbare boeken) van ons cultureel erfgoed. Dat is ons cultureel kapitaal. Wie nu kunst maakt, kan met de aantrekkelijke plannen van JA21 voor ondernemers een prima praktijk opzetten maar wie niet voldoende kaartjes of kunstwerken verkoopt, zal er niet van rondkomen.

10. Europese Unie

“De Europese Unie moet hervormd en afgeslankt worden. Wij willen terug naar de basis om onze democratische invloed en economische belangen veilig te stellen.”

JA21 is kritisch op de huidige Europese Unie. De Unie is van oorsprong ontstaan met het oog op economische samenwerking tussen Europese staten. Voor JA21 is die economische samenwerking binnen Europa cruciaal, want Nederland heeft veel te winnen bij vrijhandel tussen de lidstaten. De Europese Unie heeft zich echter steeds meer ontwikkeld tot een politieke Unie. Nederland levert in toenemende mate, zonder wezenlijke

en doeltreffende raadpleging van de Nederlandse bevolking, politieke en economische soevereiniteit in. De Europese Unie heeft vooral meerwaarde als sterke gemeenschappelijke markt, en JA21 draait de steeds uitbreidende bureaucratie en bemoeizucht terug.

JA21 wil:

- ✓ De Europese Unie als efficiënt economisch samenwerkingsverband.
- ✓ Geen verdere inlevering van soevereiniteit zonder raadpleging van de Nederlandse burgers.
- ✓ Nederlandse wetten moeten voorrang krijgen op Europese wet- en regelgeving door de artikelen 93 en 94 van de Grondwet aan te passen.
- ✓ Behoud van het vetorecht van lidstaten in de Europese Raad.
- ✓ Organiseer een brede maatschappelijke discussie over de toekomst van de Euromunt voor Nederland. Handhaving van strenge Europese begrotingsregels.
- ✓ Geen gezamenlijke Europese schulden.
- ✓ Minder Europese uitgaven. Bezuinig op de Europese cohesiefondsen en subsidies.
- ✓ Het Europees Parlement vergadert op een locatie.
- ✓ Geen digitale euro.
- ✓ Versterk de gemeenschappelijke markt en sluit verstandige handelsverdragen om de geopolitieke positie en handelsbelangen van Nederland te versterken.

JA21 wil een sterke gemeenschappelijke markt voor méér banen, welvaart en kansen voor Nederlandse bedrijven. De Europese Unie is hierin echter steeds meer belemmering in plaats van begeleider geworden. Talloze Unieverdragen en de politieke ontwikkelingen na de invoering van de Euro illustreren dit. Europa is bij JA21 echter geen transferunie van Noord naar Zuid Europa.

Hervorm de EU

JA21 staat voor een andere Europese Unie. Daarom voeren wij een aantal belangrijke hervormingen door die de democratische verantwoording van de EU verbeteren en de belangen van Nederland beschermen.

JA21 staat beperking van nationale soevereiniteit pas toe nadat de Nederlandse bevolking expliciet akkoord heeft gegeven. Een bindend referendum is hier een uitgelezen mogelijkheid voor. Zo worden voorgestelde beperkingen van de nationale soevereiniteit expliciet en concreet voorgelegd aan de Nederlandse bevolking en pas na hun instemming goedgekeurd. Ditzelfde geldt voor de toetreding van nieuwe lidstaten. De Europese Unie moet hier terughoudend in zijn en dient de bevolking van bestaande lidstaten vooraf te raadplegen.

JA21 geeft dat Europese wet- en regelgeving niet automatisch voorrang boven geldende Nederlandse wet- en regelgeving. Hierom willen we de artikelen 93 en 94 van de Grondwet aanpassen. Nieuwe Europese wet- en regelgeving dient vervolgens eerst door het Nederlandse parlement te worden behandeld om voor Nederland geldend recht te worden. Bij deze behandeling door het parlement dient op basis van subsidiariteit getoetst te worden of het inderdaad noodzakelijk is de betreffende wet- en regelgeving op Europees niveau te regelen.

Indien dit niet het geval is dient Nederland op Europees niveau een opt-out te bedingen.

JA21 wil bestaande (Europese) verdragen herijken. De verdragen van Maastricht, Amsterdam en Nice hebben Nederland te veel politieke soevereiniteit gekost. Het verdrag van Lissabon is vóór de ondertekening in vrijwel ongewijzigde vorm zelfs verworpen door de Nederlandse bevolking in een referendum, en het verdrag van Schengen beperkt Nederland te zeer voor een efficiënt migratiebeleid. JA21 wil dat de EU zich strikt houdt aan het 'subsidiariteitsbeginsel': in Brussel worden alleen besluiten genomen met aantoonbare meerwaarde en die echt niet aan de lidstaten zelf kunnen worden overgelaten.

Opkomen voor het Nederlands economisch belang

De Euromunt en het eurobeleid moet voor Nederland voordeliger uitvallen. De Eurozone mag geen transferunie zijn van Noord naar Zuid-Europa. JA21 wil deze voor Nederland nadelige ontwikkeling keren. Een gemeenschappelijke munt vraagt om strenge en duidelijke spelregels die door iedereen gerespecteerd worden. JA21 wil toezicht op de begrotingen van de lidstaten. Houdt een land zich niet aan de afspraken, dan moet dat land in het uiterste geval zelfs gedwongen kunnen worden de eurozone te verlaten. Indien gezamenlijke Europese schulden een permanente realiteit worden, moet Nederland een opt-out bedingen en het lidmaatschap van de Eurozone heroverwegen.

Een andere belangrijke bedreiging voor de Nederlandse economie is de Europese Green Deal. Deze gaat verder dan alleen klimaat en beperking van CO2-emissies:

bedrijven en de financiële sector moeten aan vele eisen gaan voldoen op het gebied van duurzaamheid, het sociale domein en governance. JA21 voorkomt dat bedrijven door de steeds strengere Europese duurzaamheidsregulering niet meer vrijuit kunnen ondernemen en dat hun concurrentiepositie aangetast wordt.

Dit doen wij door in Nederland geen aanvullende regels te stellen, en door duurzaamheid te bewerkstelligen door transformatie en innovatie. JA21 kiest duidelijk voor de economische belangen van Nederland en wil in Europees verband pleiten voor een energietransitie met een belangrijke rol voor kernenergie en aardgas.

JA21 is voor efficiëntere uitgaven en lagere budgetten voor de EU. JA21 is tegen Europese belastingen om de EU-uitgaven te blijven dekken, en wil snijden in de uitgaven van de EU. Een derde van het Europese budget gaat naar sociale cohesiefondsen voor de economische ontwikkeling van lidstaten. Om financiële ruimte te creëren moet de EU daarin snijden.

JA21 is tegen de Centrale Bank Digital Currency (CBDC), ook wel de digitale Euro genoemd. Nederland beschikt immers al over het meest efficiënte betaalsysteem binnen Europa. Vanuit Nederlands perspectief is er dan ook geen probleem dat opgelost zou worden met een digitale euro als betaalmiddel. Tegelijkertijd maakt JA21 zich zorgen om de privacy van de Nederlandse bevolking als een digitale Euro ingevoerd zou worden. Hoewel de digitale Euro niet herleidbaar zou moeten zijn tot personen, is dit technisch wel mogelijk. Ter bescherming van de privacy van Nederlandse burgers wil JA21 zich daarom inzetten voor het efficiënter maken van de huidige bestaande betalingssystemen in Europa in plaats van het ontwikkelen van een digitale euro.

De EU is als grootste gemeenschappelijke markt ter wereld een belangrijk geopolitiek wapen. De oorlog in Oekraïne, toenemende spanningen met China en de wereldwijde strijd om grondstoffen, dwingen Nederland ertoe de geopolitieke handelsbelangen te beschermen.

Kortom: JA21 kiest nadrukkelijk voor een andere Europese Unie: De EU moet niet over alles beslissen. We kiezen voor een Europa waar lidstaten zelf beslissen wat ze wel en niet samen doen. JA21 wil stoppen met doormodderen. De EU mag nooit uitgroeien tot een federale superstaat. Besluitvorming van de Unie moet van de lidstaten komen en mag niet van bovenaf worden opgelegd. JA21 zorgt ervoor dat de Europese Unie zich weer zal richten op de oorspronkelijke kerntaak van het bevorderen van economische samenwerking. Daarmee herwint JA21 de democratische zeggenschap over Nederland, en zorgt ervoor dat uw verdiende geld u ook ten goede komt.

11. Defensie en Buitenlands Beleid

“JA21 wil fors investeren in een krijgsmacht die ook in de toekomst in staat zal zijn om de Nederlandse belangen te beschermen.”

Eén van de belangrijkste taken van de overheid is het kunnen beschermen van de Nederlandse burgers en belangen. Hiervoor is een efficiënte en goed uitgeruste krijgsmacht cruciaal. De Russische militaire aanval op Oekraïne in februari 2022 heeft dit onderstreept. De decennialange bezuinigingen hebben er echter voor gezorgd dat Defensie is uitgehold. Met de plannen van JA21 kunnen we na deze ernstige verwaarlozing de eigen krijgsmacht in snel tempo weer op peil brengen.

JA21 wil:

- ✓ Een robuuste krijgsmacht die aan de Nederlandse grondwettelijke eisen kan voldoen en waar na decennia verwaarlozing stevig in wordt geïnvesteerd, zowel in inzetbare capaciteit als in het welzijn en arbeidsvoorwaarden van het personeel.
- ✓ Structureel herstel van de krijgsmacht door de minimale 2%-norm wettelijk vast te leggen.
- ✓ De komende jaren boven de 2% norm uitkomen door een defensiefonds voor de komende 10 jaar op te zetten waarmee kapitale materieelinvesteringen worden bekostigd.
- ✓ De toegevoegde waarde onderzoeken van het opnieuw invoeren van de dienstplicht.
- ✓ De Nederlandse loyaliteit in NAVO-verband te bevestigen door zowel militair, diplomatiek als financieel meer met de NAVO op te trekken.
- ✓ Samenwerking op internationaal niveau wanneer dat in Nederlands belang is en meerwaarde oplevert. Geen betrokkenheid van Nederland bij regime change-oorlogen.
- ✓ Geen EU-krijgsmacht buiten de NAVO naar Frans ideaal onder Duits bevel.
- ✓ Een proactieve houding tegenover China om onze nationale belangen en veiligheid te beschermen.

De verschrikkelijke Russische militaire aanval op Oekraïne in februari 2022 veroorzaakte een schok in de gehele wereld die de mondiale machtsverhoudingen in één klap op scherp zette. Toen pas drong bij veel mensen door hoe desastreus er bezuinigd is op defensie. Op inzetbare eenheden werd dusdanig bezuinigd dat zij niet meer inzetbaar waren. JA21 wil weer een krachtige krijgsmacht die robuust aan al onze grondwettelijke eisen kan voldoen.

En die grondwettelijke taak is: De bescherming van de belangen van het Koninkrijk. De meest vitale belangen van het koninkrijk zijn: leven, have en goed van alle Nederlanders, de integriteit van ons grondgebied en het ongestoorde gebruik van onze levenslijnen met de rest van de wereld. Zonder deze aanvoerroutes van goederen, energie en data kunnen onze handelsnatie en samenleving niet bestaan.

Nagenoeg alle taken van de krijgsmacht worden in internationale context minimaal onderling gecoördineerd en meestal gezamenlijk uitgevoerd. Het lidmaatschap van de NAVO blijft voor JA21 een hoeksteen van ons buitenlands- en veiligheidsbeleid. De veruit belangrijkste NAVO partner is Amerika. De assertieve opkomst van China laat zien dat Amerika haar aandacht en militaire capaciteiten verschuift van het Atlantisch gebied naar het Indo-Pacifische gebied. Binnen de NAVO moet Nederland er daarom naar streven meer slagkracht van de Europese leden te ontwikkelen. Een EU-leger naar Frans ideaal onder Duits bevel doet afbreuk aan onze soevereiniteit, is politiek onwenselijk, duur en overbodig. De internationale bedreiging van de Nederlandse belangen door militair optreden, terrorisme, ondermijning en cybercriminaliteit vergt een robuuste, innovatieve en flexibele krijgsmacht, die altijd en overal inzetbaar is.

Dat is de inzet van JA21.

Samenwerking op internationaal niveau is alleen aan de orde wanneer dat in Nederlands belang is en effectief is. En wij lenen onze krijgsmacht dus niet voor 'regime change' oorlogen.

Wij investeren in onze veiligheid. De defensieorganisatie is een organisatie die alleen kan functioneren met een langetermijnbegroting die niet na elke kabinetsperiode weer ter discussie staat. Daarom wil JA21 een meerjarige begroting voor defensie die stabiliteit en continuïteit garandeert. Voldoen aan de in de NAVO afgesproken norm van minimaal 2% van het BBP is een absoluut vereiste. Zo kunnen we de belangen van ons land effectief beschermen en een goede werkgever zijn van ons defensiepersoneel. Ook repareert JA21 de eerdere buizinigen op defensie. Wij stellen een Defensie investeringsfonds in met een looptijd van tenminste tien jaar. We verhogen het jaarlijkse defensiebudget met ongeveer 3,5 miljard euro, waardoor de defensiebegroting de komende jaren op 2.5% van het BBP uitkomt. Concreet betekent dit het herstel van inzetbare, van andere landen onafhankelijke gevechtseenheden op het niveau van Brigade, beginnend met tankbataljons, volledig samengestelde Maritieme Escortegroepen en luchtverdedigingseenheden.

Om de marine effectief te kunnen laten optreden ten einde de zeeaanvoerlijnen (scheepvaart en zeebodemkabels en leidingen) te beschermen, moet de vloot in capaciteit tegen bemande en onbemande onderwater- luchtdreiging worden uitgebreid. Door de onverantwoorde bezuinigingen mist de marine nu deze capaciteit van vitaal belang. JA21 wil direct beginnen met de reconstructie van ten minste één volwaardige maritieme

escortgroep bestaande uit voldoende onderzeebootbestrijdingsfregatten en de daarbij onmisbare maritieme patrouillevliegtuigen of gelijkwaardige UAV's. Zo herstellen we onze maritieme capaciteit.

De brigades van de Koninklijke Landmacht maken we volledig operationeel uitgerust inzetbaar. De operationele uitrusting en inzetbaarheid is niet afhankelijk van andere landen, want dat beperkt de Nederlandse soevereiniteit voor inzet als brigade. Dat betekent voor JA21 dat de in de brigades benodigde tankeenheden dan ook Nederlands zijn. De luchtverdedigingscapaciteit van de Koninklijke Landmacht versterken we zodat Nederlandse zeer kwetsbare vitale infrastructuur en industrie- en bevolkingscentra doeltreffend beschermd worden tegen lucht- en raketaanvallen. Bij de Luchtmacht versterken we de luchttransportcapaciteit.

We versterken de Koninklijke Marechaussee zodat we de grenzen beter bewaken en ook de inlichtingen- en veiligheidsdiensten krijgen extra middelen om Nederland te beschermen tegen de groeiende ernstige dreigingen uit het buitenland.

“Samenwerking” kan geen gebrek aan materiaal verdoezelen. Middelen die er niet zijn kunnen niet met dat toverwoord worden gecreëerd. Wij willen daarom in de eerste plaats de Oost-Europese partners gaan versterken met onze volwaardige brigades, andere landmacht-eenheden en luchtstrijdkrachten op basis van solidariteit en morele steun. Omgekeerd kan Nederland geen Hongaarse, Tsjechische of Slowaakse schepen verwachten die ons kunnen helpen de zeeaanvoerlijnen te beschermen. JA21 pleit er daarom op basis van de geografie van het bondgenootschap voor dat de oostelijke, continentale partners zich meer concentreren op

de verdediging van de oostelijke grenzen met land- en luchtstrijdkrachten. De westelijke, maritieme partners helpen hen daarbij maar concentreren zich meer op de maritieme verdediging van de zeeaanvoerroutes. JA21 stelt daarmee een logische taakverdeling in de NAVO voor die past bij de aard, expertise en historische ervaring van de landen.

JA21 wil de Nederlandse defensie-industrie meer betrekken bij ontwikkeling en aanschaf van materieel. Ook standaardiseren we de certificering van materieel internationaal, dat scheelt eigen certificering die onnodig duur en tijdrovend is. Daarnaast spant de overheid zich in voor positieve beeldvorming rond de Nederlandse defensie-industrie. De regelingen voor bescherming van de vitale infrastructuur op de zeebodem zijn zeer versnipperd tussen zes ministeries en civiele organisaties. JA21 is voorstander van een meer eenduidige stroomlijning daarvan, die wettelijk wordt vastgelegd. De wet- en regelgeving voor de betrokkenheid van Defensie bij de weerbaarheid van de Nederlandse koopvaardij in crisis en oorlogstijd middels richtlijnen, militair materieel en personeel is ernstig uitgehold. Deze dient weer op orde te worden gebracht.

Alle initiatieven om de personele invulling van de krijgsmacht op orde te krijgen verdienen aanmoediging. Onze krijgsmacht verdient volledige steun en waardering. Personele voorzieningen voor militairen en burgermedewerkers moeten worden geharmoniseerd met de rest van de Rijksoverheid, waarbij er veel meer dan nu rekening wordt gehouden met specifieke eisen, beperkingen en risico's die militair personeel kent om ons land te beschermen. Daarom zet JA21 zich vastberaden in voor een zwaarwegende verbetering van alle arbeidsvoorwaarden en personele voorzieningen van onze militairen.

Buitenland

Nederland is een open land, met een handelsgeest die in ons DNA verankerd is en ons tot een welvarende natie heeft gemaakt. Ons land kent een eeuwenlange traditie als het gaat om het vinden van de juiste weg door woelige internationale wateren -letterlijk en figuurlijk.

Maar die traditie staat onder druk. Onze internationale positie staat onder druk. Verkeerde politieke keuzes hebben ons op cruciale terreinen afhankelijk gemaakt van het buitenland. Dit heeft ons onnodig tot een kwetsbaar land gemaakt. Ook lijkt het Nederlandse belang steeds vaker simpelweg geen rol meer te spelen. Juist om van Nederland weer het trotse, krachtige en open land te maken dat we waren, is een koerswijziging nodig. We steunen onze bondgenoten wanneer dat nodig is, ook als dat niet direct de populariteitsprijs oplevert. We koesteren soevereiniteit en aanvaarden dat dit tevens inhoudt dat andere landen vrij zijn om hún keuzes te maken, ook wanneer we het daar fundamenteel mee oneens zijn. De tijd van naïef moralisme als hoeksteen van het buitenlandbeleid moet achter ons liggen. Wat meer koopman, iets minder dominee. Het is tijd om te kiezen voor Realpolitik. We duiden de verhoudingen in de wereld weer zoals ze zijn, in plaats van hoe we zouden willen dat ze zijn.

Kortom: de blik op het buitenland, maar wél door de bril van het Nederlandse belang.

JA21 wil:

- ✓ Handelsverdragen steunen indien deze in het Nederlandse belang zijn en ons evidente voordelen bieden. Tegen handelsverdragen die hier niet aan voldoen dient een veto uitgesproken te worden.
- ✓ Ontwikkelingshulp afschaffen met uitzondering van

noodhulp en steun aan opvang in de regio.

- ✓ De banden met onze vriend Israël bekrachtigen door het verplaatsen van de Nederlandse ambassade naar Jeruzalem.
- ✓ Niet meegaan in het toenemende anti-Amerikanisme: Nederland en de Verenigde Staten zijn bondgenoten.

China

Nog altijd is Nederland volstrekt onvoldoende door-drongen van het gevaar dat uitgaat van Chinese in-menging. Er is meer daadkracht nodig om te voorkomen dat gevoelige Nederlandse informatie en data in Chinese handen vallen, maar ook om te voorkomen dat China haar grip op essentiële domeinen zoals telecom-netwerken en onze energievoorziening kan versterken. Nederland moet krachtige maatregelen nemen om Chinese inmenging in ons land onmogelijk te maken. Dat hoeft een voortgaande dialoog met China niet in de weg te staan. Integendeel; het verschaft ons een sterkere uitgangspositie.

JA21 wil:

- ✓ Een blokkade op het gunnen van aanbestedingen aan Chinese staatsbedrijven door Nederlandse staatsdeelnemingen.
- ✓ Een wettelijk verbod op het verder in Chinese handen laten vallen van vitale infrastructuur en processen.
- ✓ Een direct einde aan de financiering van Huawei vanuit EU-(onderzoeks)projecten.
- ✓ Steun voor een Europabreed verbod op Huawei-apparatuur in de kern van 5G-netwerken.
- ✓ Een verbod op Huawei-apparatuur in (toekomstige) 6G-netwerken en verder.

- ✓ De ophanden zijnde wetgeving steunen om Chinese studenten te weren van spionagegevoelige universitaire opleidingen.
- ✓ Blijven openstaan voor onderhandelingen met China, desnoods in EU-verband, om een gelijk speelveld te creëren op het gebied van handel, intellectueel eigendom en technologie.